

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**VÝTVARNÁ TVORBA A DRAMATICKÁ HRA S POHÁDKOU V
MŠ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Markéta Švehlová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: MgA. Marie Černíková, Ph.D.

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2021

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní MgA. Marii Černíkové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, ochotný přístup a cenné rady při psaní práce.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 TEORETICKÁ ČÁST	4
1.1 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU.....	4
1.2 DÍTĚ V MŠ	5
1.3 HRA U DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	6
1.4 DRAMATICKÁ VÝCHOVA V MŠ.....	7
1.5 HRA V DRAMATICKÉ VÝCHOVĚ.....	8
1.6 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V MŠ	9
1.7 POHYBOVÉ ČINNOSTI V MŠ	11
1.8 VÝZNAM LITERÁRNÍCH TEXTŮ V MŠ	12
1.9 POHÁDKA	13
1.10 POHÁDKA O BUDULÍNKOVI.....	15
1.11 PRÁCE S TEXTEM V MŠ	15
1.12 HETEROGENNÍ TŘÍDA V MŠ	16
2 EMPIRICKÁ ČÁST	18
2.1 CHARAKTERISTIKA SKUPINY (TŘÍDY) PRACUJÍCÍ S PROJEKTEM	18
2.2 POHÁDKA O BUDULÍNKOVI.....	19
2.3 ČINNOSTI A AKTIVITY S POHÁDKOU	19
2.3.1 První četba	19
2.3.2 Stavba Budulínkova pokojíčku.....	20
2.3.3 Hrášek pro Budulínka	21
2.3.4 Hledání poučení v pohádce	21
2.3.5 Na Budulínky v domečkách.....	23
2.3.6 Barvení stromů	24
2.3.7 Stromy v lese	24
2.3.8 Cesta Budulínka do liščího doupěte	25
2.3.9 Jak se Budulínek cítil?	27
2.3.10 Výroba bubínků	28
2.3.11 Skládání děje pohádky.....	29
2.3.12 Zhudebnění a hraní babiččiny a dědečkovy písničky.....	29
2.3.13 Výroba masek lišek	30
2.3.14 Popletená pohádka.....	31
2.3.15 Na lišky v doupatech.....	32
2.3.16 Vaření večeře.....	32
2.3.17 Zhodnocení celého vzdělávacího bloku.....	33
ZÁVĚR.....	35
RESUMÉ	36
SEZNAM LITERATURY	37
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	39
TABULKY.....	40
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

aj. – a jiné

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

MŠ – mateřská škola

např. – například

RVP PV – rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

s. – strana

tzn. – to znamená

Úvod

Bakalářská práce je zaměřena na projekt s využitím převážně dramatické a výtvarné výchovy při aktivitách a hrách s lidovou pohádkou O Budulínkovi v mateřské škole, konkrétně ve věkově heterogenní třídě, v níž jsem učitelkou. Zkoumá, jak věk dětí ovlivňuje výsledky aktivit a her, jež pojí právě tato jedna pohádka. Ke zvolení tématu mě vedly praktické zkušenosti, kdy jsem již dříve zaměřovala činnosti s dětmi na pohádku. Ne ovšem v takové míře a do takové hloubky jako v této práci. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla připravit a zrealizovat tento projekt, který propojuje různé vzdělávací oblasti.

Pohádky mohou velmi ovlivnit výchovu dětí tím, že se v ní nachází nějaké poučení. Vzhledem k tomu, že v dnešní době znají děti spíše moderní pohádky, je cílem celé práce, aby se děti pomocí různých dramatických, ale i dalších aktivit, bezpečně a podrobně seznámily s lidovou pohádkou a poučením v ní. Práce obsahuje několik aktivit, které zkoumají, jak je lze přizpůsobit dětem v různém věku (od 3 do 6 let) a jaké budou výsledky takového projektu. Zároveň byla snaha o směřování práce k tomu, aby díky činnostem v ní byly děti rozvíjeny všestranně, v mnoha výchovně-vzdělávacích oblastech.

Teoretická část obsahuje všechny oblasti, do kterých aktivity v empirické části spadají. Jsou opřené o odborné zdroje, ale i o zkušenosti z několikaleté praxe pedagožky v MŠ. Kapitoly se zaměřují na vývojovou psychologii dítěte v předškolním věku, tedy vývoj 3-6letých dětí a také na jejich hlavní náplň dne, kterou je hra. Dále seznamuje s teorií výchov. Zabývá se tím, co je dramatická výchova, jaké se při ní využívají metody a techniky, a popisuje hlavní dramatickou metodu, jíž je hra v roli. Další výchovou je výtvarná, v níž jsou popsány možnosti tvorby a vývoj dítěte v této oblasti. Také se v teoretické části dočteme o výchově literární. A jelikož se jedná o práci, jejímž hlavním tématem je pohádka, nechybí ani teorie právě o pohádce a práci s ní v mateřské škole.

Empirická část začíná charakteristikou třídy pracující s projektem. Projekt obsahuje několik příkladů aktivit a her s lidovou pohádkou O Budulínkovi, jež je možné s dětmi praktikovat. Je určen pro děti předškolního věku, tedy pro vzdělávání v mateřské škole. Aktivity jsou rovnoměrně rozloženy do celého týdne tak, aby probíhaly každý den po celou dobu řízené činnosti a aby na sebe přirozeně a plynule navazovaly. Jsou tvořeny s využitím individuální, skupinové i frontální (hromadná) formy výuky. Každá aktivita či hra má své cíle a plány, které vznikaly v souladu s RVP PV. Ke každé činnosti patří i popis průběhu a reflexe z realizace. Reflexe zkoumají, jaké byly reakce dětí a také pedagogické pohledy na výsledek dané aktivity.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Cílem teoretické části je stanovit, čím se zabývá dramatická výchova v MŠ, co je hra, co můžeme od dětí v předškolním věku čekat, co již mohou zvládnout a také jaké aktivity do řízených činností můžeme zařazovat, aby probíhaly v souladu s RVP PV.

Dramatickou a výtvarnou výchovu propojuje jeden hlavní společný znak, kterým je práce s představivostí. Obě výchovy staví na principu zážitkové hry. V této části se také dozvíme, jak tyto dvě výchovy používat společně.

1.1 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Abychom mohli pracovat s dětmi, je důležité znát, jak se vyvíjí. Zaměřím se především na děti, které navštěvují mateřskou školu, tzn. na děti od 3 do 6 let. „V tomto období dítě dále vospívá po všech stránkách – tělesně, pohybově, intelektově, citově i společensky.“ (Matějček, s. 139) Jedná se o předškolní věk a děti v tomto období jsou zvědavé, všechno je zajímavé a často jsou v pohybu. „Ve všem, co děti v tomto věku dělají, se projevuje kreativita a fantazie, ať je to hraní, malování, nebo vyprávění.“ (Allen a Marotz, s. 99) V tomto věku se také velmi rozvíjí řečové a komunikační schopnosti dětí. Musí se dorozumět jak s ostatními dětmi v MŠ, tak i s paní učitelkami a ostatním personálem. V předškolním období se také vyvíjí velké množství prosociálních vlastností. Jak uvádí Matějček „jsou to ty, kdy se něco děje „spolu“. Je to souhra a spolupráce, soucit a soustrast, solidarita, ale také společná radost, legrace, zábava, společné dovádění a předvádění jedněch před druhými – a ovšem především city vzájemné sympatie, přízně, kamarádství a přátelství.“ (Matějček, s. 166) Je jasné, že každé dítě je jiné a vyvíjí se různě rychle. „Individuální rozdíly mezi dětmi jsou velké.“ (Matějček, s. 136)

Tříleté děti už dokážou poslouchat, co jim rodiče nebo jiné autority říkají a čím je úkolují, a nejsou tolik negativistické a tvrdohlavé. „Období vzdoru, které se obvykle naplno projevuje kolem dvou let nebo krátce po nich, už pomalu ustupuje a dítě lépe přijímá společenské požadavky.“ (Matějček, s. 135) Také chtějí poznávat svět kolem nich, a to různými způsoby – poslouchají příběhy a pohádky, mluví o tom, co dělají lidé okolo nich, seznamují se s předměty, které je obklopují. Také se chtějí všeho účastnit. K. E. Allen a L. R. Marotz jsou názoru, že oblíbenou frází v této době je „já taky“. Tříletému dítěti už je většinou rozumět, dokáže mluvit v jednoduchých větách. Sebeobslužné činnosti už zvládá skoro samostatně. Při hře se někdy k sobě takto staré děti připojí, dokážou si hrát spolu, častěji si ale zatím ještě hrají vedle sebe. „Přidává se k jednoduchým hrám a

skupinovým činnostem, i když někdy ještě váhavě.“ (Allen a Marotz, s. 105) Matějček je názoru, že „tato spolupráce ve hře je nemírně cenným vývojovým rysem, který je třeba podchytit a dále rozvíjet“.

Mezi čtvrtým a pátým rokem už dítě vyhledává kamarády, s dětmi si hraje a hodně do her zapojuje fantazii, dokáže se řídit základními pravidly, které jsou doma nebo ve školce nastavené. S ostatními dokáže spolupracovat, potřebuje společnost. Nedělá mu ani problém, když kolem děti nemá a vymyslí si je. „S imaginárním přítelem si povídá a projevuje vůči němu vřelé city.“ (Allen a Marotz, s. 112) V řeči můžeme někdy upozorovat, že skoro pořád mluví, ale už mají řeč srozumitelnou a vytváří i souvětí. „...neustálým povídáním a nekonečnými otázkami zkoušejí hranice trpělivosti dospělých.“ (Allen a Marotz, s. 109) Čtyřleté děti jsou skoro ze všeho nadšené, snaží se pomáhat, mají hodně energie a za své počínání chce být pochváleno.

V pěti až šesti letech chtějí děti všechno zvládat a samo od sebe chce zlepšovat vše, co umí a naučit se, co ještě neumí. „Dítě v tomto věku je většinou přátelské a společenské, nabývá sebevědomí a začíná být na ně spolehnutí.“ (Allen a Marotz, s. 116) Rádo spolupracuje se skupinou, s ostatními dětmi si hraje hezky a dělí se o hračky, ale „často uzavírá zvláštní přátelství s jedním dítětem“ (Allen a Marotz, s. 120). Při hře má spoustu nápadů, čím ji vylepšit. Také rádo pomáhá mladším dětem, pokud jim něco nejde, ale i dospělým s různými úkoly, které mu zadají. „Téměř vždy dělá to, co po něm dospělí chtějí, a odpovědně plní svěřené úkoly.“ (Allen a Marotz, s. 120) Spoustu věcí už dokáže samo, stává se méně závislým a to si také uvědomuje.

1.2 DÍTĚ V MŠ

V mateřské škole by mělo být dítě rozvíjeno všestranně. Podle RVP PV je tento rozvoj shrnutý do celkem 5 oblastí, jimiž jsou: Dítě a jeho tělo (biologická), Dítě a jeho psychika (psychologická), Dítě a ten druhý (interpersonální), Dítě a společnost (sociálně-kulturní) a Dítě a svět (environmentální). Každá z těchto oblastí má své záměry a cíle. Biologická oblast je zaměřena na podporu a zdravý vývoj dítěte a rozvoj pohybových dovedností. Oblast psychologická „zahrnuje tři „podoblasti“: *Jazyk a řeč; Poznávací schopnosti a funkce, představitivost a fantazie, myšlenkové operace; Sebepojetí, city a vůle.*“ (RVP PV, s. 17) Interpersonální oblast má dítěti pomoci navazovat vztahy s jinými dětmi i dospělými a umět je udržovat. V MŠ se tak děje především pomocí různých sociálních a společenských her. Záměrem sociálně-kulturní oblasti je, aby se děti uměly chovat ve společnosti a znaly pravidla slušného chování. Do této oblasti také patří kultura a umění a

postoje k tomu. Ohledně kultury je cílem, aby děti znaly naše tradice, ale také aby měly povědomí o jiných kulturách. Kultura souvisí i s uměním, se kterým by měly být děti seznamovány např. pomocí výstav, divadelních představení či koncertů. Mateřská škola by měla také děti naučit vhodnému chování při těchto příležitostech. Poslední oblast – environmentální, nám udává, jak „založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dětí, o vlivu člověka na životní prostředí...“ (RVP PV, s. 27) Cílem předškolního vzdělávání je tedy to, aby byly děti připravené do budoucího života ve všech směrech. Učitelky mají možnost tohoto dosáhnout různými způsoby, ale vždy je nutné dbát na to, aby byly naplňovány dílčí vzdělávací cíle jednotlivých oblastí.

1.3 HRA U DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Pro děti v předškolním věku je hra velmi důležitá, je to jejich hlavní náplň dne. Pomocí her mohou uvolňovat své emoce, vytvářet si představy a hry také napomáhají jejich rozvoji, zejména v jazykových dovednostech a děti se učí řešit problémy. Matějček tvrdí, že pokud rodiče budou pozorovat své dítě při hře, „mohou v ní objevit své vlastní projevy, postoje, zvyky a zlozvyky, vychovatelské přehmaty i své osobní ctnosti a nectnosti“. My, učitelé, můžeme podle hry zjistit, na jakém stupni vývoje dítě je – „Hra odráží stupeň jeho fyzického a psychického rozvoje...“ (Opravilová a Gebhartová, s. 85), protože hra se v průběhu let v mateřské škole mění.

Hra je také základem dramatické i výtvarné výchovy. Při výtvarné výchově si děti mohou hrát s barvami i různými technikami tvoření, záleží jen na fantazii a kreativitě. I dramatické činnosti by měly být hrou. Vždy bychom měly děti do her nějak motivovat, nenuceně je přimět hrát. „Stěžejní motivací pro dramatickou hru je nápodoba – chuť stát se na chvíli někým jiným.“ (Svobodová a Švejdová, s. 50) Děti si v předškolním věku rády hrají na „něco“. Svobodová je toho názoru, že by neměly být porušeny zásady spontánní dětské hry, a to „Hra je aktivita svobodná, do hry by neměl být nikdo nucen.“ a „Hra nepřináší účastníkům žádný hmotný prospěch nebo výhodu.“. Dítě by nemělo hrát jen proto, aby za to dostalo nějakou odměnu nebo privilegium, ale hlavně by mělo mít z hraní radost.

Podle Evy Opravilové a Vladimíry Gebhartové hrají děti od 4 let různé situace a úkoly ze života a napodobují v představovaných podmínkách „svět dospělých“, proto by i k těmto aktivitám měly mít dostatečné množství hraček a pomůcek (panenky, plyšová zvířátka, převleky, nářadí pro kutily, nádobí apod.). „Hra by měla být svobodně zvolenou činností, do níž by neměl být nikdo nucen, děti by se měly do hry zapojit spontánně.“

(Amirová a spol., s. 30) Každá hra má mít svůj řád, zároveň by ale vždy měla přinášet radost a potěšení. Zkušenost autorky tohoto textu potvrzuje, že toho můžeme dosáhnout i při opakování známé hry, kdy děti mají radost, když ji zvládají lépe než při předchozím hraní.

1.4 DRAMATICKÁ VÝCHOVA V MŠ

Dramatická výchova je specifický vzdělávací proces, který využívá především prvky dramatu, a tím se výrazně odlišuje od ostatních výchov. Je to „systém řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla, se zřetelem na jedné straně ke kreativně-uměleckým a k pedagogickým požadavkům a na druhé straně k bio-psycho-sociálním podmínkám (individuálním i společným možnostem dalšího rozvoje zúčastněných osobností)“ (Valenta, s. 40) „Patří do oblasti činnostního učení, to znamená, že se dítě učí formou aktivního poznávání, v průběhu kterého získává zkušenost použitelnou v dalším životě.“ (Svobodová a Švejsová, s. 47)

Předškolní období je velmi významné a to, jaké je a co se v něm děje, může člověka ovlivnit i do dalšího života. Machková uvádí, že dramatická výchova „je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených“. K tomuto je možné použít i základní metodu dramatické výchovy, kterou je dramatická hra, přesněji hra v roli. O té se konkrétněji zmiňuji v následující kapitole. Důležité je ale také vědět, co metoda je. Valenta ji definuje takto: „Pojmem metoda označujeme konkrétní postup, z něž vyplývá v praxi konkrétní činnost učitele a žáka.“ Jsou to vlastně všechny možné způsoby činností, které můžeme ve výuce vidět a které jsou součástí výchovně vzdělávacích celků. Tomu, jakým způsobem děti provádí činnosti, se říká techniky. „Obecně můžeme říci, že technika je typ metody vyžadující, aby učící se člověk prakticky a osobně jednal.“ (Valenta, s. 48) Dále Valenta říká, že „technika je konkretizace metody“ a „...rovněž znamená dovednost podmiňující provádění určité činnosti“. Jednou technikou naplňujeme jeden konkrétní cíl, kterého chceme nějakou činností dosáhnout.

Zásadním prvkem dramatické činnosti je správná a dostatečná motivace. „V teoriích lidské motivace se věnuje pozornost dvěma velkým skupinám potřeb, které můžeme souhrnně charakterizovat jako potřebu sociálního kontaktu a potřebu seberealizace.“ (Machková, s. 43) Při aktivitách dramatické výchovy máme možnost se naplněním těchto potřeb zabývat. Sociální kontakty děti navazují s ostatními dětmi ve skupině a každé chce

být tou skupinou přijímáno a najít si kamarády, čímž naplní i potřebu lásky, kterou pocítí i dává (mluvíme o přátelské rovině). Seberealizace je druhou potřebou a i pro ni se v mateřské škole najdou příležitosti, jak ji naplňovat. Děti potřebují pocítit úspěch a být užitečné. „...předpokladem aktivního usilování o uspokojení potřeby seberealizace jsou nejen schopnosti a další dispozice, ale i pravděpodobnost úspěchu, očekávání, že daný výkon k cíli skutečně povede.“ (Machková, s. 44)

Amirová je názoru, že „motivace je nezbytná pro pozitivní naladění dětí, probuzení a udržování zájmu o činnost a o hru.“ Při práci s pohádkou by měl učitel děj prožívat spolu s dětmi a vyprávět ji se zapojením emocí, aby na děti co nejvíce zapůsobil a motivoval je k dalším činnostem. Ve společných navazujících aktivitách by měl být dětem pomocníkem a také jakýmsi hlídačem pravidel. Ta ale musí učitel vysvětlit tak, aby byla pro všechny děti srozumitelná a jednoduše pochopitelná. Z tohoto důvodu je dobré si je předem připravit a vyzkoušet je.

Důležité je, aby učitel střídal různé činnosti z hlediska fyzické a psychické zátěže, tzn. střídání klidných a rušných částí. „Každé dítě by mělo mít možnost si odpočinout, aby mohlo naplnit své aktuální potřeby.“ (Amirová a spol., s. 34) Při přípravě aktivit je vhodné zařazovat ty, u nichž děti pouze nesedí, ale hýbou se, což potvrdí mnohý praktikující pedagog včetně autorky tohoto textu. Pohyb nemusí být náročný. V každém případě by děti měly vědět, že si i v průběhu mohou sednout. Ve chvíli, kdy učitel zjistí, že děti nějaká činnost nezaujala, je třeba improvizovat a pozměnit ji. Nemusíme vždy přesně dodržet plán, důležitější by měl být prožitek dětí z aktivity. V dramatické výchově můžeme různě tvořit a vymýšlet činnosti hravou formou. Proto je hlavní dramatickou metodou hra, konkrétně hra v roli.

1.5 HRA V DRAMATICKÉ VÝCHOVĚ

Jedním ze základních principů v dramatické výchově je hra v roli. Ta probíhá ve fiktivně vytvořených dramatických situacích. Je to specifická dramatická metoda, kterou můžeme podle Valenty rozdělit do tří základních typů podle toho, jak jsou hráči zapojeni do role:

„**Simulace**: Hráč je sám sebou v určité fiktivní situaci.

Alterace: Hráč hraje roli určité jiné osoby, ale hraje ji tak, jak on by se choval, kdyby byl tou danou osobou.

Charakterizace“ Hráč ztvární přímo jinou osobu včetně jejích vlastností.

„Hra v roli dramatické hře dává „život“, rozhýbává hru i hráče...“ (Valenta, s. 51) Při hře v roli dítě nevystupuje samo za sebe, ale chová se tak, jak si myslí, že by se chovala daná postava. Při tom rozvíjí svoji představivost a tvořivost, ale také komunikační schopnosti. „Základním pravidlem tohoto typu her je pravidlo *jako*.“ (Svobodová a Švejdová, s. 51). Dítě si hraje na něco a používá k tomu slovo „jako“. Např. při hraní na pohádku o Budulínkovi řeknou „já jsem jako Budulínek a ty jako liška“ a na tomto principu si hrají. I toto najdeme v praktické části této práce, konkrétně v „*Hledání poučení v pohádce*“. „Použití fiktivních situací v pohádkách a příbězích je pro dítě přirozené a nejnázne pochopitelné.“ (Amirová a spol., s. 31). Při dramatické výchově mohou děti řešit uměle vytvořené situace a problémy, což jim později v životě může pomoci, pokud se v podobné situaci ocitnou. Vyzkouší si to nanečisto. „Mohli bychom říci, že většina činností, které v rámci dramatického celku děláme, je vlastně experiment. Nikdy přesně nevíme, jak činnosti nabízené dětem dopadnou.“ (Svobodová a Švejdová, s. 55)

„Hra je pro děti modelovou situací, v níž poznávají také ostatní lidi i sebe samé. ...Přispívá k utváření rolí, pomáhá ovládat a rozlišovat city.“ (Opravilová a Gebhartová, s. 85-86) S dětmi můžeme zkoušet, aby na vyřešení jednotlivých situací přišly samy, a tím se zároveň přirozeně učily pravidla chování ve společnosti a vcítění se do sebe samého i do druhých. V praktické části vcítění se do druhých rozvíjíme v aktivitě „*Jak bylo Budulínkovi?*“. Hra je cestou k získávání nových zkušeností. Pokud s dětmi nějakou takovou aktivitu děláme poprvé, je to pro ně nová zkušenost. Opravilová a Gebhartová tvrdí, že „Tím, že si svou pozici uvědomují a nacvičují jednání ve hře, učí se také sociálnímu chování.“

Pro přeměnění se do role je dobré používat nějaké prvky (část kostýmu, předměty, maska...), aby dítě lépe pochopilo, kdy se postavou stane – prvek má, a kdy už jí není – prvek odloží stranou. „Čím je kostýmní prvek jednodušší, tím je dětem jasnější, že vše je jenom jako.“ (Svobodová a Švejdová, s. 80) Každé dítě by mělo mít možnost volby role podle sebe, a pokud nechce, nemusí mít žádnou. Jak říkají Svobodová a Švejdová „Učitelka by neměla dětem role vnucovat, ale nabízet.“ a s tímto názorem se ztotožňují.

1.6 VÝTVARNÁ VÝCHOVA V MŠ

Výtvarná výchova je v MŠ jednou z činností, kterou se dítě rozvíjí v mnoha oblastech. „Umožňuje dítěti poznávat různé předměty, dotýkat se jich, prohlížet si je, manipulovat s nimi. Přispívá ke komunikaci dítěte s okolím a dovoluje mu projevovat emoce i osobnost.“ (Dorance, s. 9) Podle RVP PV se výtvarná výchova realizuje prostřednictvím

vzdělávacích cílů, které prostupují všemi 5 vzdělávacími oblastmi. Těmi jsou *Dítě a: jeho tělo, jeho psychika, ten druhý, společnost, svět*. V souvislosti s těmito oblastmi by měli být naplněny různé dílčí vzdělávací cíle jako je:

„*Zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky.*“, kdy se děti učí používat předměty jako je například štětec, tužka nebo nůžky a manipulovat s nimi.

„*Rozvoj komunikativních dovedností.*“, protože často i při výtvarném tvoření (zejména ve skupinách) se spolu musí děti domluvit, jak budou postupovat, kdo co bude mít za úkol apod., a to souvisí i s cílem z oblasti *Dítě a ten druhý* „*Rozvoj kooperativních dovedností.*“.

„*Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, podílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k ostatním dětem).*“ Pomocí výtvarných skupinových aktivit nebo projektů, kdy děti jsou těmi hlavními tvůrci, se učí spolupracovat a také respektovat názor jiných, ale také podílet se na průběhu i výsledku. Nezáleží však jen na tom, co udělá jeden, ale za průběh i výsledek jsou zodpovědní všichni. Souvisí to samozřejmě i s cíli zmiňovanými v předchozím odstavci.

„*Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu.*“ je cíl, který je možné rozvíjet například výrobou a malbou stromů jako je tomu u výtvarné činnosti „*Barvení stromů*“ v praktické části této práce. Děti si tak rozvíjí pozitivní vztah k přírodě, konkrétně ke stromům a lesům.

Dříve bylo výtvarné vyjadřování spíše cesta k získání výtvarných nebo pracovních dovedností. Dnes by ale mělo jít spíše o to, aby děti měly ze svého výtvaru radost a prožitek. „...v předešlých letech směřovala výtvarná činnost spíše k vytváření estetických a na pohled hezkých dětských obrázků, které mnohdy vznikly na základě automatismu.“ (Bečvářová, s. 9) Výtvar každého dítěte by měl být originální. Někdy není možné nechat vždy vše na dětech, důležité ale je, aby měly možnost přispět vlastním nápadem. Děti by se měly s pomocí učitele naučit experimentovat, mít radost z tvoření a poznávat nové výtvarné možnosti a techniky. Ne pracovat pouze s předem daným výsledkem vytvořeného.

Abychom mohly s dětmi výtvarně tvořit, je důležité znát, jak se v této oblasti vyvíjí. Výtvarná výchova je především o malbě a kresbě. Pokud děti pracují s tužkou, pastelkou, fixem nebo štětcem, musíme vždy ohlídat, aby je správně držely. „Je potřeba dbát na to, aby si dítě zafixovalo tzv. špetkový úchop, kdy tužka leží na prostředníku, palec a ukazovák je přidržují ze stran.“ (Amirová a spol., s. 19) Kresba se vyvíjí už od batolecího věku. Nejdříve děti pouze čarají. „Kolem třetího roku se u dítěte začíná objevovat záměr „něco“ nakreslit.“ (Amirová a spol., s. 19) Postupně se vyvíjí i kresba postavy. Když děti

nastoupí do mateřské školy, začínají kreslit tzv. hlavonožce. Ten vypadá tak, že dítě nakreslí kruh nebo ovál, jako hlavu, z něj končetiny a většinou má postava i oči a pus, někdy i vlasy. „Dalším stadiem je tzv. dvojdimenzionální kresba – trup dítě kreslí jako ovál, kruh či trojúhelník, hlava je s trupem spojena, přibývá detailů a osobně důležitých znaků. Na konci období kresba postavy přechází do stadia realistického zobrazení – lidská postava má již krk, uši, prsty na rukou.“ (Amirová a spol., s. 20) „Oblečený člověk se všemi náležitostmi nakreslený dítětem bez vedení a bez nápovědy je pro psychologa jednou ze známek školní zralosti onoho dítěte.“ (Matějček, s. 148)

Výtvarná výchova ale není jen o kresbě či malbě, ale patří sem také prostorová tvorba, do které patří práce s různými materiály nebo modelování z hmot. Podle výtvarného vyjadřování mohou učitelky dítě dobře diagnostikovat, na jaké vývojové úrovni zrovna je, a výtvořky také slouží k posouzení školní zralosti. To tvrdí i Matějček: „Výtvarné projevy dítěte vypovídají totiž o světě dítěte mnohdy to, co ono samo slovy ani vyjádřit nemůže.“. Proto je důležité, aby učitelka v mateřské škole znala vývoj dětského výtvarného projevu.

1.7 POHYBOVÉ ČINNOSTI V MŠ

Pohybovými činnostmi rozvíjíme u dětí hrubou i jemnou motoriku. „Do hrubé motoriky patří pohyb a udržování polohy těla, jde o pohyby velkých svalových skupin.“ (Amirová a spol., s. 18) Jemná motorika je především o pohybech prstů a artikulačních orgánů. „Jedná se o pohyby drobných svalů.“ (Amirová a spol., s. 19)

U pohybových her se děti učí dodržovat pravidla, se kterými je důležité se před hrou dobře seznámit. Děti v předškolním věku potřebují dostatek prostoru pro pohybové aktivity. Toho názoru je i Jukličková-Krestovská: „Je nutné zprostředkovat dítěti podněty pro zdravý tělesný vývoj i zvýšení výkonnosti. Zaměřujeme své úsilí na rozvoj rychlosti, obratnosti, dynamické síly a v omezeném měřítku i vytrvalosti.“ Všechny pohybové činnosti i hry zařazujeme mezi prostředky, kterými můžeme v mateřské škole realizovat tělesnou výchovu. Je potřeba, aby probíhaly v dostatečném prostoru, se kterým se děti dopředu seznámí, aby nedošlo ke zranění sebe nebo ostatních, protože děti se v předškolním věku teprve učí v prostoru orientovat. Také se učí, že jsou okolo i jiní lidé a musí si dát pozor, aby si neublížili a každý měl možnost pohybovat se. „Jestliže se v určitém prostoru nepohybujeme jen sami, ale musíme respektovat i ostatní, učíme se nejen prostorové orientaci, ale i sociálním kontaktům, mezilidským vztahům, ohleduplnosti atd.“ (Kulhánková, s. 10) Učitelka musí zvolit vždy činnost, která odpovídá možnostem a schopnostem dětí, které má ve třídě, ona je totiž zná nejlépe. Nelze se vždy řídit věkovým

vymezením v knihách. I v nich se často dozvíme, že je věk dětí doporučený, stejně jako v knize od Juklíčkové-Krestovské: „Rozdíly ve vyspělosti dětí na mateřských školách i v jednotlivých třídách jsou příliš velké, než aby bylo možné jednoznačně určit věkovou adresu.“

Pro pohybové hry potřebují být děti v kolektivu, jinak je u většiny problém je uskutečnit. Pomocí nich se učí vytvářet vztahy nejen k ostatním dětem, ale i vztahy k okolí. „Mají možnost srovnat vlastní síly se silami a dovednostmi ostatních dětí, učí se rychle a obratně zacházet s herním náčiním, prohlubují se jejich zkušenosti a tím vším se rozvíjí jejich řeč a myšlení.“ (Juklíčková-Krestovská, s. 295) Je na učitelce, jakou hru vybere, zohledňuje u toho ale věk dětí a také to, co hrou chce s dětmi procvičit nebo je naučit. Každá činnost, tedy i ta pohybová, by vždy měla být prováděna s nějakým záměrem. Pohybové hry můžeme zařadit v průběhu celého dne, do třídy i na pobyt venku.

1.8 VÝZNAM LITERÁRNÍCH TEXTŮ V MŠ

V předškolním věku je důležité rozvíjet jazyk a řeč. To se neobejde bez literatury. Veberová uvádí, že „knihy má v životě dítěte velké poslání a v mateřské škole pomáhá splnit řadu úkolů ve výchovné práci“. Literárních žánrů, které jsou vhodné pro děti od 3 do 6 let, existuje velké množství. Nejčastěji se v mateřských školách podle mé zkušenosti zařazují říkadla, autorské básně, pohádky a pohádkové příběhy s nějakým hrdinou (zvířecím či lidským). Vybrat vhodný text pro děti v MŠ je složité. Každý učitel nejlépe zjistí při své práci, co je pro jeho skupinu dětí nejvhodnější. Pokud je text pro děti neznámý nebo méně známý, umožňuje nám to pracovat s ním tvořivěji a přizpůsobit aktivity potřebám svým i dětí. Veberová doporučuje, aby se učitelka s textem, který bude dětem číst, dopředu dobře seznámila, a „zvažila, která slova je nutné dětem vysvětlit“. Veberová (s. 138). Můžeme si text či pohádku i mírně upravit a slova nahradit těmi, kterým děti lépe rozumí. Ne ji ale úplně změnit, protože poté „...by ztratila to hlavní – krásu jazykového podání.“ (Veberová, s. 143) Není na škodu se sebevzdělávat i v této oblasti. „Důležité je neunavit děti délkou nebo náročností textu.“ (Oprailová, s. 182) To si v několikaleté praxi ověřila i autorka tohoto textu.

Na základě zkušenosti mohu říci, že ve většině mateřských škol se četba zařazuje pouze před odpolední odpočinek. To ale nemusí být jediná doba, kdy děti s knihami a literárními texty seznamujeme. Je dobré je zařazovat i do řízených činností a pracovat s nimi pomocí různých metod a technik. „Nikdy ovšem nesmíme zapomenout, že všechny činnosti by měly malého předčtenáře bavit.“ (Oprailová, s. 183) Pokud čteme před

odpočinkem, vybíráme spíše hezké, klidné a něžné pohádky, než ty se složitým dějem. „Před odpoledním usínáním jsou děti klidné, všechny jejich biologické potřeby jsou uspokojeny... Každý poslouchá, jak chce.“ (Veberová, s. 126) Při řízené činnosti ale můžeme využívat různé formy práce s hlasem a četbu doplnit dalšími navazujícími činnostmi, díky kterým si podle mé zkušenosti děti lépe pohádku zapamatují a mají z ní větší prožitek. Literatura děti rozvíjí v citové i mravní oblasti, ale také v komunikaci. „Žádné technické vymoženosti nemohou v tomto věku nahradit dětem zážitek při poslechu literárního textu.“ (Veberová, s. 5)

V RVP PV se nachází oblast „Dítě a jeho psychika – Jazyk a řeč“, v níž je vzdělávací nabídka týkající se mj. i četby literárních textů a práce s nimi. Najdeme zde i uvedené dílčí cíle k této oblasti, a to:

„Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností.“ Řečové schopnosti a jazykové dovednosti může učitelka u dětí rozvíjet už jen samotným čtením nebo vyprávěním příběhu, který děti mají vyslechnout, a poté umět děj převyprávět. Tím dítě dokáže, že mu porozumělo, a zároveň se učí samostatně vyjadřovat. Lze k tomu použít i obrázky napovídající dítěti posloupnost děje. Samozřejmě vždy záleží na věku a vyspělosti dětí.

„Rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu.“ Při rozvíjení této oblasti hodně záleží, s jakou věkovou kategorií dětí učitelka pracuje. Děti si cvičí komunikativní dovednosti v průběhu celého dne, kdy musí komunikovat s dětmi, učitelkou i rodiči. Rozvíjet je ale může učitelka i vědomě, například vhodnou básní či částí textu, který se děti naučí recitovat a poté ji mohou říkat různým tempem, hlasitostí nebo ji zrytmizovat a zhudebnit.

„Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní.“ Pro naplnění tohoto cíle je potřeba především dostatek knih, které mají děti v mateřské škole k dispozici a k nimž mají volný přístup. Děti si mohou knihy prohlížet podle své chuti a učitelka je vede k tomu, aby si upevnily v paměti správný směr čtení.

1.9 POHÁDKA

Pohádka je jeden z nejvýznamnějších literárních útvarů pro děti předškolního věku. Vznikla vyprávěním mezi lidmi už v dávných dobách. Jak zmiňuje Čeňková, jde v nich o „nadčasové životní pravdy, zejména věčnou touhu po naplnění dobra, a víru v kouzelnou moc dobra“. Také „odkrývá dětem staleté životní zkušenosti, vysvětluje jim na přístupných jevech vztahy mezi lidmi a motivy jejich jednání“. (Veberová, s. 126) Tyto zkušenosti si většinou při vyprávění zobecňujeme a zjednodušujeme, aby jim děti lépe rozuměly.

Čeňková uvádí, že „mezi pohádkami na celém světě se vyskytují obdobné motivy, například postavy, předměty, nadpřirozené bytosti“. „Nejznámější postavou všech evropských sbírek je Popelka.“ (Čeňková, s. 110) Dále to mohou být i části děje či různé situace. O tom se můžeme sami přesvědčit, pokud si nějaké přečteme a zamyslíme se nad nimi. Pokud chceme s pohádkami v mateřské škole pracovat, je dobré se s pohádkou nejprve dobře a pečlivě seznámit a poté s ní seznámit i děti. Některé způsoby seznamování s pohádkou jsou ukázány i v empirické části této práce.

Pohádky jsou určeny už pro nejmenší děti. V praxi rychle zjistíme, že pro menší děti jsou nejvhodnější kratší pohádky s jednoduchým dějem, kdežto pro děti starší (předškoláky) bychom měli vybírat spíše se složitější zápletkou. Větší děti také mají rády pohádky s kouzly. Volíme i texty, které u dětí rozvíjí fantazii a nutí je přemýšlet „...tedy pohádky, založené na dávných představách o světě. V těchto pohádkách nelétají rakety a nevystupují supermuži, ani superženy, ale princezny, draci a stateční Honzové.“ (Svobodová a Švejdrová, s. 108) Dobré jsou pro práci s dětmi také pohádky se zvířaty, která jsou polidštěná (mají vlastnosti lidí). „Tyto pohádky nám mohou pomoci k poznávání svých vlastních vlastností i vlastností druhých lidí.“ (Svobodová a Švejdrová, s. 109) Čtení pohádek děti rozvíjí v oblasti citové i morální – potrestání zla „vede děti k vytváření správných souvislostí“. (Veberová, s. 126) Rozhovorem nad pohádkami poté rozvíjíme jejich řeč a komunikační dovednosti.

Pohádky můžeme dělit na několik druhů. Např. Čeňková je třídí hned z několika pohledů. Jeden z nich je na „pohádky o zvířatech, kouzelné, legendární, novelistické, pohádky o hloupých čertech a humorné pohádky“. Nejčastěji ale rozlišujeme pohádky podle původu na dva typy. „Podle původu rozlišujeme pohádky lidové (folklorní) a autorské.“ (Čeňková, s. 108), což je další z jejích možností třídění. Lidové (nebo také klasické) pohádky, se předávaly ústní lidovou slovesností. Tzn., že vznikly na základě vyprávění mezi lidmi, a tudíž nemají autora. Druhé jsou pohádky autorské (umělé), u těch autora známe. „Jedná se o umělý příběh s pohádkovými rysy – nejčastěji s kouzelnými prvky – určený zpravidla dětem.“ (Čeňková, s. 127) U některých autorů si můžeme všimnout, že se inspirovali pohádkami lidovými a někteří také sbírali a sepisovali lidové pohádky z různých regionů. Tyto klasické pohádky by děti měly z mateřské školy dobře znát. „Obsahují často varovné příklady neposlušnosti (Budulínek, Smolíček, Červená Karkulka) a z toho plynoucí výchovné naučení.“ (Veberová, s. 93) Děti z pohádek a pohádkových příběhů mohou pochopit, co je správné. K tomu pomáhá i to, že na konci je

vždy zlo nějakým způsobem potrestáno. Dítěti to také dává pocit jistoty a zároveň tím získá zkušenosti, jak je vhodné se v různých situacích zachovat.

1.10 POHÁDKA O BUDULÍNKOVI

Pohádka O Budulínkovi patří mezi klasické lidové pohádky. Existuje více verzí, protože se předávala ústně mezi lidmi a generacemi. Každá pohádka má svého hlavního hrdinu, kterému se něco přihodí, a ve většině pohádek najdeme nějaké poučení. „O Budulínkovi“ je pohádka s polidštěnými zvířaty – liškami, které v pohádce mluví, ale také s dětským hrdinou – malým chlapcem, který je věkem blízký dětem v mateřské škole. Jmenuje se Budulínek a v pohádce neuposlechl svoji babičku a dědečka a otevřel dveře lišce, která ho následně unesla do své nory. Lišku zde můžeme vnímat jako cizího člověka a zlo, které bude na konci potrestáno, a to je jeden z důvodů, proč jsem právě tuto pohádku vybrala pro zpracování. Děti by si pomocí různých činností měly zapamatovat poučení, že nesmí otevírat dveře cizím lidem, i když jim nabízí například nějaké dobrodružství, jako liška Budulínkovi. Dozví se, že blízkému a známému člověku důvěřovat mohou, stejně tak i lékařům nebo policistům, musí si ale dávat pozor, s kým si povídají a co se může stát, pokud neposlechnou jako Budulínek. S tímto námětem můžeme znát i další lidové pohádky, například O neposlušných kůzlátkách nebo O Smolíčkovi.

Námět ale nebyl jediným důvodem, proč jsem tuto pohádku vybrala. Dalším byl děj pohádky, při kterém chlapec Budulínek prochází určitou zkouškou, kdy něco neudělal správně, a to se mu vymstilo a musí se s tím nějak vyrovnávat. Děj pohádky nabízí zpracování širokou škálou různorodých aktivit, kterými je možné obsáhnout velkou část vzdělávacích činností používaných v MŠ (jazykové, pohybové, hudební, výtvarné, přírodovědné aj.). Jakým způsobem si děti takové aktivity mohou vyzkoušet, je popsáno v empirické části této práce. Vždy bude potřeba, aby se děti do situací a nálad dětí vcítily a tím si takovou zkouškou projdou, stejně jako Budulínek. Třetí důvod pro výběr bylo to, že děti v dnešní době znají stále méně klasických pohádek a ráda bych, aby se s nimi mohly seznamovat alespoň v mateřských školách a nevymizely tak z našeho povědomí.

1.11 PRÁCE S TEXTEM V MŠ

S textem v MŠ můžeme pracovat pomocí mnoha metod a technik. Zde se zaměřím pouze na práci s pohádkou, která je nejdůležitější částí této práce. „Pohádku můžeme dětem vyprávět, což je forma nejpřirozenější.“ (Svobodová a Švejdová, s. 111) Při

vyprávění můžeme udržovat oční kontakt a používat vlastní slova, ale ani čtení není špatně. Při čtení je vhodné pracovat s hlasem – měnit hlasy postav, tempo i hlasitost čtení. Můžeme ho ale například i přerušit a děti předvídají, co se bude dít dál, nebo jim vysvětlit neznámá slova, aniž bychom zapomněli, kde jsme pohádku zastavili.

S pohádkou se dá ale pracovat i více. Můžeme k ní vymýšlet různé pohybové činnosti, malovat její části či postavy, zinscenovat situace z pohádky, naučit se nějakou dokola se opakující část textu a později ji i zrytmizovat apod. Jak píše Svobodová a Švejnová: „Do pohádky rovněž můžeme společně vstoupit pomocí dramatických metod.“

Pokud si pohádku rozdělíme do více dní, je dobré párkrát zopakovat, co o ní víme a co se tam odehrálo. Tím u dětí rozvíjíme sluchové vnímání a krátkodobou paměť. Pokud už text děti znají dobře, můžeme zkusit pracovat s chybami a slovy, které do pohádky nepatří, jako je ukázáno v aktivitě „*Popletená pohádka*“.

1.12 HETEROGENNÍ TŘÍDA V MŠ

Heterogenní třídou v MŠ rozumíme věkově smíšenou třídu, tzn., že se v takové třídě nachází děti různého věku, nejčastěji od 3 do 6 let. Často se takové třídy kritizují, ale jak odpovídá Šprachtová v rozhovoru s Těthalovou „i ve smíšené třídě lze rozvíjet dovednosti, které budou potřebovat ve škole“. Větší děti mohou ty menší naučit mnoho dovedností, poradit jim a pomáhat. „Ve věkově smíšené třídě se děti rychleji vyvíjejí, mladší mají ve starších vzory, které napodobují. Učí se od nich hrát si, tvořit, řešit problémy, chovat se určitým způsobem, dodržovat pravidla.“ (Těthalová, s. 8) Fungovat to může ale i naopak. „Pokud je v heterogenní třídě mladší dítě, které je vyspělejší, přirozeně tíhne k dětem starším, zatímco ocitne-li se tam starší dítě, které ještě není tak vyzrálé, jak by se v jeho věku čekalo, může komunikovat s dětmi mladšími.“ (Těthalová, s. 8) Což potvrzuje i zkušenost autorky tohoto textu, učitelky heterogenní třídy. Každé dítě si může najít kamaráda, který je mu svojí vývojovou úrovní nejbližší. Jak je psáno výše, starší děti mohou mladším v mnoha věcech pomáhat, ale určitě by to nemělo fungovat tak, že jim budou „sloužit“. To musí ohlídat paní učitelky a nastavit určitá pravidla. „Hodně záleží na učitelce, jak sama vnímá situaci a co dětem dovolí.“ (Těthalová, s. 9)

Učitelka v MŠ se musí naučit s takovou třídou pracovat ve všech směrech. Většinou je v ní menší počet dětí, a proto je jednodušší individualizovat činnosti a pracovat v menších skupinkách. Pokud jsou na řízenou činnost dvě učitelky, je to výhodou, protože si mohou děti rozdělit na předškoláky a mladší. Stejný názor má i Šprachtová v rozhovoru s Těthalovou (s. 10): „S dětmi jsou dopoledne dvě učitelky a mohou si skupinu rozdělit.

Rozhodně není nutné, aby byly děti pořád pohromadě.“. Z vlastní praxe ale vím, že ne všude to funguje tak, že jsou na dopoledne dvě učitelky, zvláště pokud je jedna učitelka zároveň i ředitelka školky. Také říká, že „Učitelka vymýšlí, co dětem nabídne a připraví, a tím ovlivňuje činnosti a dosahování cílů. Nepracuje s celou skupinou frontálně, ale s malou skupinou nebo jednotlivci.“ Dle několikaletých zkušeností autorky tohoto textu je frontální forma výuky, kterou vede jediná učitelka v heterogenní skupině možná, je však důležité činnosti dobře připravit, aby byly pro všechny děti přínosné.

Jakým způsobem lze tyto všechny výše popsané oblasti rozvíjet a využívat v praxi, se dozvíme v další části této práce, v níž je zpracován projekt s činnostmi zaměřenými na klasickou pohádku. K této další části, kde se vše zúročí, nyní přejdeme.

2 EMPIRICKÁ ČÁST

Pro realizaci projektu práce jsem si vybrala pohádku *O Budulínkovi*, v níž s dětmi najdeme poučení, že děti nemají otvírat dveře cizím lidem. Toto poučení by si pomocí různých aktivit měly děti postupně vštěpovat a po ukončení celého bloku činností by ho měly bezpečně znát. Pohádek s tímto poučením existuje více (např. *O nezbedných kůzlátkách*, *O Smolíčkovi*). V tomto případě je za „cizího člověka“ liška. Můj výběr byl ovlivněn tím, že je zde mnoho námětů jak pro výtvarné tvoření, tak i pro hry, aktivity a činnosti z oblasti dramatické, jazykové, pohybové, hudební, přírodovědné apod. Zároveň se děti seznámí s klasickou lidovou pohádkou.

V této části práce bude také popsána a vyhodnocena realizace projektu. Výzkum byl realizován s dětmi ve věkově heterogenní třídě mateřské školy, ve které pracuji. Děti jsou ve věku 3-6 let, čemuž byly také přizpůsobovány druhy i náročnosti činností. Probíhal s 15-18 dětmi v průběhu jednoho týdne.

2.1 CHARAKTERISTIKA SKUPINY (TŘÍDY) PRACUJÍCÍ S PROJEKTEM

Třída se nachází v jednotřídní mateřské škole venkovského typu. Má kapacitu 20 dětí, což je pro skupinové i individuální vzdělávání ideální. Je věkově heterogenní, zpravidla do ní chodí děti od 3 do 6 let, ale výjimečně jsou přijímány i děti v necelých 3 letech. Mateřská škola je umístěna v budově Obecního úřadu, samotná třída je v 1. patře budovy. V prvním patře je šatna, koupelna s WC, jídelna (částečně i jako herna) a herna, v přízemí je menší šatna sloužící k přezouvání bot a školní kuchyně. K MŠ patří i školní zahrada a z druhé strany budovy leží velký obecní park s prolézačkami a dalšími herními prvky. Velká výhoda je, že se škola nachází ve vesnici – kolem protéká potok a během několika minut se dá dojít k rybníku, na pole nebo do lesního parku.

V současné době je kapacita naplněna a složení třídy je rovnoměrně rozložené. Je zde 6 předškoláků, 7 „středních“ dětí a 7 tříletých. Jelikož děti už znají fungování ve věkově smíšené třídě, jsou zvyklé menším pomáhat či vysvětlovat, samy je i zapojují do aktivit. Je to zřejmě i tím, že ti větší byli před pár lety těmi menšími. Činnosti jsou plánované jak pro celou třídu, tak pro skupiny, i pro jednotlivce. Snažíme se pracovat na základě tematických plánů, ale také podle zájmů dětí.

V celé MŠ jsme pouze dvě učitelky a jedna z nich je zároveň ředitelka. Proto fungujeme tak, že si týdenní plány připravujeme samostatně. Při ranní směně mohu aktivitám věnovat přibližně dvě hodiny dopoledne, své přípravy realizuji samostatně a

nemusím je konzultovat. Odpolední činnosti se odvíjí od toho, kolik je dětí a také kdy odchází domů, někdy se toho stihne více, někdy méně. Pokud má ranní směnu paní ředitelka, jsme společně u dětí na řízenou činnost přibližně hodinu a odpoledne se nesetkáme. Z těchto důvodů máme vypracované plány většinou na týden, zřídkakdy na dva týdny.

2.2 POHÁDKA O BUDULÍNKOVI

S dětmi si přečteme celou pohádku O Budulínkovi (Příloha 1). Pohádka je o malém chlapci jménem Budulínek, který žil s babičkou a dědečkem. Když jednou zůstal sám doma a neposlechl, že nemá nikomu otevírat dveře, unesla ho liška do své nory. Tam byl nešťastný. Když na to babička s dědečkem přišli, vzali si housličky a bubínek a pomocí písničky vylákali všechny lišky z díry. Nakonec zachránili Budulínka, liškám vyprášili kožich a všichni odešli společně domů.

2.3 ČINNOSTI A AKTIVITY S POHÁDKOU

Shrnutí všech aktivit se nachází v Tabulce 1.

2.3.1 PRVNÍ ČETBA

Cíl: Důležitým cílem je bezpečné seznámení se s textem, konkrétní klasickou pohádkou. Podle RVP PV je hlavním cílem „Rozvoj jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění)“. Hlavním cílem je, že děti zvládnou vnímat čtený text a dokážou odpovědět na otázky k němu. Tato činnost je důležitá pro další práci a vytvoření základů pro práci s informacemi.

Plán: S dětmi si učitelka přečte pohádku O Budulínkovi (Příloha 1). Jedná se o četbu, jež bude později doplněná dalšími navazujícími činnostmi. Po četbě se pedagog dětí zeptá na otázky, kterými si celý příběh zopakují. K zopakování je vhodné zvolit otázky, které shrnují důležité části pohádky:

- a) Proč zůstal Budulínek doma sám?
- b) Co se mu přihodilo, když byl doma sám?
- c) Co liška Budulínkovi slibovala za hrášek?
- d) Dodržela slib?
- e) A kam ho odvezla?
- f) Kolik bylo v doupěti dohromady lišek?

- g) Jak reagovaly babička a dědeček, když se vrátili domů?
- h) Jaké hudební nástroje měli?
- i) Čím vysvobodili Budulínka od lišek?
- j) Jak dědeček lišky potrestal?

Realizace: Před prvním čtením pohádky byla dětem položena otázka, kdo zná pohádku O Budulínkovi. Na četbu textu se děti soustředily a poslouchaly se zájmem. Poté se jim pokládaly otázky k zopakování hlavních částí příběhu.

Reflexe: Na úvodní otázku před čtením se přihlásily pouze 2 děti, že ji znají. Po přečtení se ještě 4 přidaly, že Budulínka znají, ale ani to nebyla ani polovina z celkového počtu skupiny, které byla čtena. Tím se potvrdilo to, že opravdu dnes už děti tolik klasické pohádky neznají. Proto bylo důležité, aby se s ní dobře seznámily a tento cíl se podařilo splnit. Na otázky po četbě reagovaly děti dobře, aktivně odpovídaly, ale muselo se zavést pravidlo hlášení se, aby se děti nepřekřikovaly. Podle aktivního odpovídání na otázky se také podařilo splnit cíl zahrnující „vnímání a porozumění textu“. Děti také vyprávěly své zkušenosti, kdo už byl doma sám. Nakonec proběhlo zopakování písničky babičky a dědečka, kterou Budulínka vysvobodili.

2.3.2 STAVBA BUDULÍNKOVA POKOJÍČKU¹

Cíl: Cílem je „rozvoj kooperativních dovedností – komunikovat a spolupracovat ve skupině, rozvoj komunikativních dovedností a vytváření prosociálních postojů (rozvoj tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)“. (RVP PV, s. 23) Konkrétně se tedy děti dokážou domluvit při společné činnosti a respektovat názor druhých.

Motivace: „Budulínek býval často doma sám. Co myslíte, že asi dělal? Zkusíme mu společně postavit pokojíček, ve kterém by se vždycky mohl zabavit, než se babička s dědečkem vrátí.“

Plán: Z molitanových kostek si děti společně postaví dětský pokoj, který by se mohl líbit Budulínkovi. Děti se při stavění budou domlouvat, jaké hračky a vybavení mu do něj dají, aby se mu tam líbilo. V pokojíčku si poté mohou pohrát.

Realizace: Děti se do stavění pustily s radostí a nadšením. Nápad, jak bude pokojíček vypadat, vzešel od předškoláků a mladší děti se přizpůsobily. Několikrát také

¹ Upraveno podle aktivity na s. 119 z knihy: AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.

pokojíček přestavovaly, protože zprvu se jim nelíbilo uspořádání věcí, anebo v jednu chvíli tam daly příliš mnoho věcí a skoro se v něm nedalo pohybovat. Po dokončení si děti v pokojíčku pohrály a chtěly ho nechat i pro pozdější volnou hru.

Reflexe: Stavba pokojíčku byla kolektivní. Při stavění nastal ale problém s komunikací, pedagog jim musel pomoci s domlouváním se. Komunikace ve skupině se tedy příliš nedařila, spolupráci ale děti zvládaly dobře a většinou byla i vidět snaha o respekt a přizpůsobení se druhému. Z toho můžeme vyvodit, že cíl k této aktivitě byl splněn pouze částečně. Po dokončení děti samy říkaly, že se jim takový pokojíček líbí.

2.3.3 HRÁŠEK PRO BUDULÍNKA²

Cíl: Podle RVP PV je cílem „zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky“ a „rozvoj kooperativních dovedností“. Každé dítě si vyzkouší vymodelovat kulatý tvar.

Motivace: „V pohádce jsme se dozvěděli, že měl Budulínek od babičky připravený hrášek, který má rád. My mu teď společně jeho oblíbené jídlo také připravíme.“

Plán: S dětmi u stolečků modelujeme ze zelené modelíny malé kuličky, které vkládáme do jednoho hrnce. Když budeme mít hrášku dost, můžeme ho s dětmi jako „ochutnat a sníst“. Jde o tvořivou činnost, která lze zařadit do prostorové tvorby.

Realizace: Do tvoření se se zájmem zapojily všechny děti a snažily se modelovat stejně velké kuličky. Práce dětí probíhala samostatně, nebyla nutná příliš velká pomoc pedagoga, jen v případě tří až čtyřletých dětí bylo potřeba několikrát ukázat, jak se kulička z modelíny tvoří.

Reflexe: Při modelování bylo možné pozorovat, že jsou děti zvyklé pracovat ve věkově smíšené skupině. Starší děti například někdy upozorňovaly mladší, aby tvořily menší kuličky. Jemná motorika byla procvičena dostatečně – každé dítě vytvořilo velké množství kuliček. Kooperace v pravém slova smyslu se příliš neobjevovala, každý tvořil hrášek sám. Po skončení modelování si děti zahrály na to, že hrášek jí a byla to pro ně legrace, z čehož je možné vyvodit závěr, že se aktivita vydařila.

2.3.4 HLEDÁNÍ POUČENÍ V POHÁDCE

Cíl: Cílem podle RVP je „Ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými.“ Děti zvládnou vyhledat a pojmenovat poučení v pohádce.

² Upraveno podle aktivity na s. 100 z knihy: AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.

Motivace: „Co udělal Budulínek v pohádce špatně? My si teď zkusíme zahrát, jak měl zareagovat správně, ale vyzkoušíme si také, co správně není.“

Plán: Poučení je zde takové, že by děti neměly otevírat dveře cizím lidem. Jde o hru v roli, při níž se vedou dialogy, zda toto poučení děti v pohádce vidí, a co se může stát v případě otevření dveří. Zinscenuje se situace, jak by měla i neměla tato situace vypadat ve skutečnosti. Z čehož vyplývá, že je to hra v roli realizovaná v rovině alterace. Paní učitelka hraje lišku (cizího člověka) a dítě samo sebe. Dítě (Budulínek) je v pokojíčku a paní učitelka ťuká na dveře. Dítě ji v jednom případě nepustí dovnitř, ve druhém případě ji pustí. Děti mají za úkol hodnotit, kdy zareagovalo dítě správně a kdy ne a svůj názor zdůvodnit. Situaci si může zkusit libovolný počet dětí, podle zájmu. Také si mohou děti zkusit obě role.

Realizace: S poznáním poučení v pohádce měly děti nejdříve problém, ale po zopakování zápletky ho našly větší děti bez problému. Menším bylo ale třeba více vysvětlit, že se dveře cizím lidem otevírat nesmí a zejména z jakého důvodu.

Poté proběhla inscenace situace z pohádky, kdy liška přišla k Budulínkovi a prosila ho o hrášek. Pro lepší vžití do role se místo dveří použila židlička, na kterou se ťukalo, jako na dveře.

Reflexe: Podle reakcí dětí při rozhovoru, kdy děti říkaly, co by se jim mohlo stát, kdyby dveře cizímu člověku otevřely: „*Mohl by mě někam odvézt.*“, „*Mohl by mi ublížit.*“, „*Už bych nikdy neviděl maminku a tatínka.*“, „*Mohl by nám něco ukrást.*“ atd. lze soudit, že se povedlo vytyčený cíl splnit. Jeden pětiletý chlapec také řekl, že ale třeba „policajtům“ otevřít můžeme. Tím navedl téma rozhovoru na otázku, komu ještě bychom otevřít mohli a děti na to po krátké době přišly.

Pozorovat, že děti pochopily, co se má a nemá dělat, bylo možné i při inscenaci situace z pohádky. Děti tato hra v roli velmi bavila, a dokonce byla i legrace, zejména v situaci, kdy Budulínek na větu „*Budulínku, dej mi hrášku, povozím tě na ocásku.*“ odpovídal radostně a s nadšením: „*Jóó, tak pojed'.*“ Děti se smály a křičely, že ne, že to neudělal správně. Role se různě měnily, někdy hrála roli lišky učitelka, někdy děti, a stejně tak to bylo i s rolí Budulínka. Ze začátku byly děti ostýchavé, ale jakmile si to zkusilo jedno, už chtěly skoro všechny. Zájem dětí o zapojení byl velký, jen málo dětí nechtělo zkoušet nic a pouze ostatní pozorovat. Některé děti si ale naopak chtěly zkusit role obě. Dokonce si situaci zahrály několikrát jen samostatně, pedagog byl v roli pozorovatele.

2.3.5 NA BUDULÍNKY V DOMEČKÁCH³

Cíl: Cílem této pohybové hry a zároveň hraní v roli je „Rozvoj fyzické zdatnosti, pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky a ovládnutí pohybového aparátu.“ (RVP PV, s. 15) Děti si procvičí běh s vyhýbáním a orientaci v prostoru třídy. Zároveň se naučí správně chovat k ostatním. Tím naplňují dílčí cíl z RVP: „Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému.“

Plán: Tato pohybová hra lze zařadit do doplňkových a pomocných metod dramatické výchovy. Způsobem, jakým děti provádí činnost, je technika rozehrávání cvičení. Z dětí se stanou buď domečky, Budulínci nebo lišky tak, že utvoří trojice a rozmístí se po třídě. Vždy dvě děti se postaví naproti sobě a vytvoří rukama pelíšek, v němž stojí Budulínek. Stranou je připraveno jedno dítě – liška, a na druhé straně třídy jiné – Budulínek bez domečku. Na povel učitelky vybíhá Budulínek bez domečku a liška ho začíná honit. Budulínek se zachrání tím, že vběhne do nějakého domečku. Budulínek, který zde byl schovaný, musí vyběhnout a zase si najít jiný, aby ho liška nechytila. Pokud ho liška chytí, mění si role – z Budulínka se stává liška a z lišky je Budulínek.

Realizace: Tuto hru v roli jsme hráli podle psaných pravidel. Děti je rychle pochopily. Nebyla ale takto atraktivní pro všechny hráče. Na druhý den byla hra pozměněna, a to tak, že děti netvořily domečky vlastními těly, ale místo toho měl každý Budulínek svůj domeček z gumového kroužku na cvičení a všechny děti, kromě jednoho – lišky, budou Budulínci.

Reflexe: Původní verze hry nebyla pro některé děti příliš zábavná. Děti tvořící domečky se nudily a příliš si nezahrály. V průběhu hry se 3x vystřídalaly role, ale ani tak nebyly všechny děti spokojené. Z toho důvodu proběhla změna pravidel, která se osvědčila, a zapojily se postupně během hry všechny děti. Po změně pravidel hry se také zlepšila atmosféra ve třídě, spokojenost dětí byla jasně viditelná a po dohrání říkaly, že to byla legrace. Tato varianta byla i z pohledu pedagoga mnohem lepší. Role se opět 3x během hry prostrídaly. Kvůli počtu dětí se určily 2 lišky, které chytaly, a to hru velmi zpestřilo. V první verzi se ani příliš nedařilo plnit cíl zahrnující rozvíjení pohybových schopností dětí. U druhé verze, kdy mohly postupně běhat všechny děti, už byl cíl

³ Upraveno podle aktivity na s. 53-54 z knihy: JUKLÍČKOVÁ-KRESTOVSKÁ, Zdeňka, a kol. *Pohybové hry dětí předškolního věku: učebnice pro 2. - 4. ročník střední pedagogické školy, studijní obor Učitelství pro mateřské školy a pomocné knihy pro učitelky mateřských škol*. 2. vyd. Praha: SPN, 1987. Učebnice pro střední školy.

dostatečně splněn. Orientaci v prostoru i běh s vyhýbáním zvládaly děti bez problémů při obou verzích.

2.3.6 BARVENÍ STROMŮ

Cíl: Cílem činnosti je „rozvoj tvořivosti (tvořivého sebevyjádření)“, ale také „rozvoj kooperativních dovedností“ (RVP PV, s. 23) – děti se musí dokázat domluvit, jak daný výrobek bude vypadat a jak ho budou vytvářet. Rozvíjí tím i komunikaci s ostatními dětmi. Zároveň činnost naplňuje cíl podle RVP PV: „Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu.“, konkrétně si děti postupně vytváří vztah ke stromům a lesům.

Plán: Děti dostanou vyřezané stromy z tvrdé vlnité lepenky, které budou přibližně ve velikosti dětí, aby při využití při hrách si připadaly jako v lese. V malých skupinách po 4-5 dětech je natřou temperovými barvami. Výtvarnou technikou je tedy malba temperovými barvami. Děti se před začátkem malování musí domluvit, co kdo z nich bude barvit a jakým způsobem. Učitelka nechá rozhodnutí na dětech a pouze dohlédne na to, aby měly možnost pracovat všechny děti.

Realizace: Děti stromy samy natíraly temperovými barvami. Utvoření skupin bylo úplně na nich, jen dostaly instrukci, aby jich v každé skupině bylo 4-5.

Reflexe: Stromy byly učitelkou vyřezány z tvrdé vlnité lepenky. Děti při malování stromů tvořily různými způsoby – používaly různé odstíny barev a tak každý strom vypadal jinak. Tím byl splněn cíl „rozvoj tvořivosti“, ale i „rozvoj kooperativních a komunikačních dovedností“, protože děti strom malovaly společně a domlouvaly se mezi sebou, kdo bude kterou část malovat. Bylo chvályhodné, že předškoláci se rozdělili každý do jiné skupiny a vzali k sobě mladší děti, kterým poté radili, co mají dělat a jak mají tvořit.

2.3.7 STROMY V LESE⁴

Cíl: Cílem aktivity je vyzkoušet si pomocí zraku pozorovat a vnímat své okolí a poznat některé stromy. Podle RVP PV se děti seznamují s místem a prostředím, ve kterém žijí a vytváří si k němu pozitivní vztah. Celkově tím rozvíjí paměť a pozornost.

⁴ Upraveno podle aktivity na s. 65 z knihy: AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.

Motivace: „Když vezla liška Budulínka do své nory, jeli nakonec přes les. Co všechno může být v lese? A znáte, jak se jmenují nějaké stromy? Některé jsou jehličnaté a některé listnaté.“

Plán: Činnost provádíme při pobytu venku. Technikou, která je pro tuto aktivitu zvolena, je cvičení na rozvoj smyslového vnímání (zraku). S dětmi si ukážeme rozdíl mezi listnatými a jehličnatými stromy. Děti mají na pokyn učitelky „listnatý/jehličnatý“ co nejrychleji daný druh stromu najít. Pokud některé z dětí zná jméno stromu, doběhne k němu a představí se pod jeho jménem. Např.: „*Já jsem smrk.*“ nebo „*Já jsem bříza.*“.

Realizace: Hra proběhla podle plánu při pobytu venku. Kvůli zimnímu období byly ale omezené možnosti k poznávání. Rozdělení na listnaté a jehličnaté ale šlo rozeznat dobře – listnaté byly opadané a jehličnaté (kromě modřínu) ne. Názvy ale byly řečeny jen u břízy, smrku a borovice. Jako další zpestření pobytu venku se probíhalo skrz lesopark mezi stromy. Děti byly motivovány tak, že paní učitelka představovala lišku a děti se svezly jako Budulínka na ocásku. Učitelka běžela jako první a děti probíhaly v řadě za sebou za ní. Cestu byla zvolena schválně tak, aby byla zajímavá – aby se hodně kličkovalo, ale také se probíhalo pod větvemi a muselo se přikrčit apod.

Reflexe: Hra probíhala bohužel v zimním období, tudíž byl trochu problém stromy určovat. Na jaře nebo v létě by určitě byla hra zajímavější. Cíl, kdy se děti měly pozorováním okolí seznámit s místem a prostředím, ve kterém žijí, byl splněn v rámci možností. Do této aktivity se zapojili spíše předškoláci a podařilo se, že některé stromy poznaly. Menší a střední děti hru příliš nechápaly, nebo nevěděly názvy stromů. Alespoň se ale některé zapojily tak, že běhaly za těmi staršími a opakovaly po nich. Pro menší děti byla hra příliš složitá a bylo by třeba jim ji příště upravit. Také by se při dalším hraní nemělo vyžadovat, aby říkaly větu „*Já jsem...(název stromu)*“. Stačilo by, aby říkaly jen samotné názvy stromů. Děti se mohly samy rozhodnout, zda budou chtít hrát nebo pouze volně běhat, aktivita byla dobrovolná. Hra je dobrá pro zpestření vycházky, ale spíše starším dětem. Při poslední části aktivity, kdy se probíhalo mezi stromy, se všechny děti aktivně zapojily a procvičily si tím své pohybové schopnosti a fyzickou zdatnost.

2.3.8 CESTA BUDULÍNKA DO LIŠČÍHO DOUPĚTE

Cíl: Cílem aktivity je „rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky (překonávání překážek) a rozvoj fyzické zdatnosti“ a „osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě“. (RVP PV, s. 15).

Také ale rozvoj kooperativních dovedností – děti by měly zvládnout spolupracovat s ostatními při vytvoření překážkové dráhy a poté si vyzkoušet její překonání.

Plán: Děti si postaví překážkovou dráhu podle pohádky O Budulínkovi, když liška vezla Budulínka na ocásku. Před začátkem stavby překážkové dráhy bylo důležité zopakování trasy lišky. Z literárního hlediska jde o techniku rekapitulace příběhu. Například může dráha vypadat takto: *Vozila ho po lavici* – připravíme lavičku či kladinu a děti si samy určí, jakým způsobem ji přejdou (normální chůzí, po kolenou...), *vozila ho po světlnici* – k dispozici máme žíněnky, které děti mohou překonat válením sudů, *pak s ním vyběhla na silnici* – po silnici liška kličkuje, proto děti tuto část mohou projít slalomem mezi molitanovými kostkami, *ze silnice do polí* – na poli je strniště, které píchá do nohou, tuto část děti mohou přejít po balančních polokoulích „ježcích“, *z polí do lesa* – v lese liška kličkuje mezi stromy, ty si děti vytvořily a mohou je použít, a přeskakuje přes pařezy, které lze udělat z molitanových kostek, *a tam šup do liščí díry* – např. prolezení strachovým tunelem, který nám znázorňuje průchod do liščí nory. Překážkovou dráhu si pak všechny děti projdou, podle zájmu mohou i víckrát.

Realizace: Před aktivitou proběhlo zopakování pohádky, zejména části, kudy odnášela liška Budulínka, aby to poté děti mohly v překážkové dráze vytvořit. Děti použily stolek, který podlézaly, židličky, přes něž přecházely, balanční kameny, po nichž chodily, molitanové kostky, které přeskakovaly, a své vyrobené stromy, mezi nimiž probíhaly slalom.

Reflexe: Pohádku si děti pamatovaly a doplňovaly text vcelku správně, pouze vlastními slovy. Věděly, co následuje, a vyjadřovaly se v celých větách. Při stavění dráhy bylo vidět, že děti spoluprací zdokonalují kooperativní dovednosti a připravily ji skoro samostatně, jen s mými malými radami. Pedagog byl tedy spíše v roli poradce, převážně z důvodu bezpečnosti a při probíhání dráhy dával záchranu a řídil průběh. Děti měly nápad, že na konci chtějí noru, do které po překonání překážek všichni zalezou a zůstanou v ní, jako Budulínek. Na otázku pedagoga „A z čeho ji uděláme?“ začaly nosit krabice s hračkami a poskládaly je na konec překážkové dráhy do obdélníku, čímž vytvořily jakousi ohrádku. Dostaly pouze radu, aby si nechaly otvor, kterým do nory mohou vlézt. Děti si při probíhání dráhy a překonávání překážek dostatečně procvičily své pohybové schopnosti a tím byl splněn předem daný cíl, který vedl k rozvoji a zdokonalení v oblasti hrubé motoriky. Učitelka dbala na kvalitu provádění pohybových činností. Když se nakonec sešli všichni v malém prostoru, v „noře“, neměli moc svého prostoru, spíše se

mačkali na sebe. Z tohoto důvodu jim byla položena otázka, jak se jim tam líbí, a více než polovina dětí odpověděla, že nelíbí. Tím se automaticky přešlo k další aktivitě.

2.3.9 JAK SE BUDULÍNEK CÍLIL?⁵

Cíl: Cílem hry je umět vyjádřit a popsat vlastní pocity, což souvisí i s rozvojem produktivních jazykových dovedností (mluvního projevu). Poznáváním věcí v doupěti děti rozvíjí schopnost vytvářet citové vztahy a prožívat je, také zdokonalují hmatové vnímání a poznávají předměty z přírody. Podle RVP PV také „rozvíjí schopnosti a dovednosti umožňující pocity a prožitky vyjádřit“.

Motivace na 1. fázi hry: „V liščí noře byla tma a zřejmě si s Budulínkem ani nikdo nehrál. Zkuste si představit, jak mu asi bez babičky a dědečka bylo. Abychom si to představili lépe, můžeme si zkusit zavázat oči.“

Motivace na 2. fázi hry: „Budulínek se nudil a tak zkoumal, co v doupěti všechno najde.“

Plán: Jednomu z dětí zavážeme oči a ono zkusí slovně vyjádřit své pocity ze tmy a ze samoty. Komu je nepříjemné mít oči zavázané, stačí, když je zavře.

Druhou fází hry je poznávání, co v doupěti mohlo být. Jedno dítě se posadí doprostřed kruhu, opět se zavázanýma očima, a dostane do ruky nějaký předmět, který má poznat pouze podle hmatu (např. kamínek, klacek, plyšové zvířátko, písek, šnečí ulita). Při hádání může také popisovat vlastnosti předmětu a své pocity – zda je mu věc příjemná či ne. Zde jde o metodu pomocnou a doplňkovou, konkrétně pracujeme s technikou cvičení na rozvoj smyslového vnímání (hmatu).

Realizace: Realizace proběhla podle plánu. S dětmi v kruhu jsme si povídali, ale zavázané oči nemělo žádné z nich, všechny si je chtěly jen zavřít.

Pro poznávání v druhé fázi hry děti dostávaly šnečí ulitu, klacík, slunečnicová semínka v misce, plyšové zvířátko a šišku. Děti měly opět jen zavřené oči a střídaly se uprostřed kruhu.

Reflexe: I pouze se zavřenýma očima se popis pocitů dařil. Zapojily se skoro všechny děti. Podle některých odpovědí dětí při popisování pocitů ze tmy a samoty „Byl smutný.“, „Plakal.“, „Měl hlad a žízeň.“, „Bál se.“, „Chtěl babičku a dědečka.“, „Stýskalo se mu.“, „Neměl tam žádné hračky.“ lze soudit, že cíl k první fázi byl dostatečně splněn.

⁵ Upraveno podle aktivity na s. 129 z knihy: WARNER, Penny. *6x25 her rozvíjejících schopnosti a dovednosti dítěte*. Praha: Portál, 2005. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 80-7178-902-x.

I druhou část si vyzkoušely skoro všechny děti, až na několik výjimek (3 nechtěly). I v této fázi dokázaly vyjádřit a popsat, zda jim jsou takové „hračky“ příjemné či ne. Některé děti říkaly, že by u lišek v noře chtěly být, většinou ale převládal názor, že by tam být nechtěly. Na otázku „Proč?“ odpověděly, že by na ně byly lišky zlé a mohly by je kousat a škrábat. Také říkaly, že by jim nebylo příjemné, kdyby si tam mohly hrát jen s těmi danými předměty. Většinou se také dařilo předměty poznat pouze hmatem, pouze některé menší děti se nevydržely nepodívat, ničemu to ale nevadilo a není třeba žádná úprava, později takovou hru budou zvládat jistě lépe.

2.3.10 VÝROBA BUBÍNKŮ⁶

Cíl: Dílčím cílem podle RVP PV je rozvoj tvořivosti (tvořivého sebevyjádření). Děti si mají rozmyslet, jak ho budou vytvářet a zvládnout ho podle své fantazie vyzdobit. Dalším cílem je „osvojení si věku přiměřených praktických dovedností“ (RVP PV, s. 15).

Plán: Při této tvořivé činnosti zaměřené na prostorovou tvorbu dostane každé dítě pruh bílé čtvrtky (cca 42cm x 15cm) a mají si ho jakýmkoliv způsobem pomalovat – vzhled je úplně na nich. Mohou použít pastelky, fixy nebo voskovky. Až ho budou mít ozdobený, paní učitelka jim ho zatočí a spojí sešívačkou do tvaru válce. Nakonec si děti nalepí průhlednou lepicí pásku na jeden kruh na válci tak, aby tam nezůstala žádná díra. Tím se vytvoří plocha, na kterou se poté bude hrát.

Realizace: Děti si čtvrtku pomalovaly podle své fantazie a volba kreslicího náčiní byla také na nich. Nejdříve se zkušelo, že průhlednou lepicí pásku bude lepit na bubínek pedagog společně s dítětem, kterému patří, ale už po 2. dítěti se zjistilo, že je to na děti příliš složité, proto tuto část dokončila učitelka za ně.

Reflexe: Cíl „rozvoj tvořivosti“ byl naplněn. Bubínky byly pestré, nikdo neměl stejný. Praktická dovednost – lepení průhledné lepicí pásky na bubínek bylo pro děti v předškolním věku příliš složité a tato činnost nebyla náročností jejich věku přiměřená. Tudíž nemohl být cíl „osvojení si věku přiměřených praktických dovedností“ zcela splněn. Každé dítě si po dokončení vyzkoušelo, jak jeho bubínek hraje a opravdu zvuk vydávaly. Pro příště by ale bylo lepší zvolit tvrdší karton na tělo bubínku, protože čtvrtka se po delším hraní začala ohýbat.

⁶ Inspirace na <https://www.youtube.com/watch?v=-COHNyFTOnc&t=141s>

2.3.11 SKLÁDÁNÍ DĚJE POHÁDKY

Cíl: Cílem je dokázat složit děj pohádky podle posloupnosti. Děti činností rozvíjí verbální i neverbální formu sdělení a paměť a pozornost.

Plán: Děti dostanou obrázky zobrazující děj pohádky (Příloha 2) K dispozici bude různý počet podle věku a vývojové úrovně dětí. Podle věku také budou děti rozděleny do skupin. Děti mají za úkol složit je podle toho, jak šel postupně za sebou děj pohádky. K tomu je potřeba, aby pro použily techniku rekapitulace textu. Předškoláci budou skládat zcela samostatně a poté budou mít za úkol své rozhodnutí odůvodnit. Důležité je, aby už děti pohádku dostatečně znaly.

Realizace: Každá věková skupina dostala zalaminované obrázky, aby se jim neohýbaly a nezničily se. Počet byl rozdělený podle věku – nejmenší děti dostaly 6ks, střední 8ks a předškoláci 18ks. S tříletými jsem pracovala učitelka tak, že jim pohádku znovu vyprávěla a ony hledaly správné obrázky, které řadily za sebe. Ostatní dvě skupiny zkoušely obrázky seřazovat samy. U každé skupiny se poté vyřešení úkolu společně se všemi zkontrolovalo a děti zdůvodnily své rozhodnutí, proč je seřadily zrovna tak.

Reflexe: Tohoto úkolu se děti zhostily dobře. Při skládání děje ve skupinách probíhala skvělá spolupráce dětí, zapojovaly se všechny a dokázaly se i domluvit (k žádným dohadům nedošlo). Svoji paměť si děti dostatečně rozvíjely, když si musely vzpomenout, jak šel děj za sebou a pozornost si procvičili převážně předškoláci, kteří měli větší množství obrázků, ve kterých se museli zorientovat. Obrázků na předškoláky ale bylo příliš mnoho a pro příště by bylo lepší nějaké ubrat. Kromě několika obrázků zvládaly děti skládání děje příběhu dobře. Když odůvodnily pořadí, vcelku vždy příběh smysl dával. Společnou kontrolou také na nějaké chyby samy přišly. Hodnocení bylo kladné, všechny děti byly pochváleny.

2.3.12 ZHUDEBNĚNÍ A HRANÍ BABIČČINY A DĚDEČKOVY PÍSNÍČKY

Cíl: Cílem je vyzkoušet si zhudebnit a zrytmizovat opakující se části textu – písničky, kterou dědeček a babička zpívají. Dílčím cílem je podle RVP PV „rozvoj zájmu o další různé formy sdělení (hudební)“, dále „rozvoj paměti“, a v neposlední řadě „rozvoj řečových a jazykových dovedností“, především výslovnosti a vyjadřování.

Motivace: „Vzpomínáte si, děti, jaké hudební nástroje měli babička a dědeček? Já tu pro vás mám vaše bubínky. Zkusíme si na ně tu písničku zahrát.“

výtvarných technik: malba temperovými barvami, kresba fixy nebo kresba pastelkami. Děti je třeba trochu ovlivnit podle toho, jak jsou staré a jaké jsou jejich výtvarné schopnosti i znalosti.

Realizace: Děti měly při tvoření možnost výběru, zda použijí masku nebo si lišku samy nakreslí. Všechny si ale vybraly šablonu. Tu už si ale samy vystříhly a i samotné barvení bylo na nich. Oči na maskách byly vystříženy učitelkou z důvodu, že se k tomu byla potřeba použít špičaté nůžky.

Reflexe: Děti si samy vybraly, čím bude maska nabarvena. Přibližně jedna třetina dětí zvolila malbu temperovými barvami, skoro polovina dětí masku pokreslila fixy a jen malé množství dětí si vybralo pastelky. Skoro každá maska lišky měla jinou podobu, jen několik málo se jich sobě podobalo, čímž lze považovat cíl „rozvoj tvořivého sebevyjádření“ za splněný. Při půjčování výtvarných materiálů se domluva mezi dětmi dařila, což lze odvodit z jejich komunikace: „*Já si po tobě vezmu oranžovou.*“ – „*Jo, já ti jí pak dam.*“, „*Podej mi prosim hnědou.*“ apod.

2.3.14 POPLETENÁ POHÁDKA⁷

Cíl: Cílem je rozvíjet u dětí řečové schopnosti a jazykové dovednosti, konkrétně děti dokážou vnímat a naslouchat textu a pracovat s chybami v něm (odhalit je a opravit).

Plán: S dětmi znovu proběhne četba pohádky O Budulínkovi, v níž záměrně zazní chybná slova či části textu (Příloha 4). Důležité je, aby děti pohádku bezpečně znaly, v opačném případě by chyby nedokázaly odhalit ani opravit. Tuto aktivitu lze charakterizovat jako jednu z metod práce s literárním textem, konkrétně o nadbytečná/nesprávná slova.

Realizace: Před čtením byly děti upozorněny, že musí dávat velký pozor, aby chyby v textu slyšely. Reagovaly správně – všechny chyby poznaly a hned opravily.

Reflexe: Děti tuto aktivitu nedělaly poprvé a tak pro ně nebyl žádný problém poslouchat text a odhalovat i opravovat chyby. Dařilo se jim to i u této pohádky, i přesto, že zpočátku práce s ní ji znalo jen málo dětí. Jako vždy byla při čtení chyb legrace.

⁷ Převzato z knihy na s. 44: WARNER, Penny. *6x25 her rozvíjejících schopnosti a dovednosti dítěte*. Praha: Portál, 2005. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 80-7178-902-x.

2.3.15 NA LIŠKY V DOUPATECH

Cíl: Touto hrou v roli naplnujeme hned několik dílčích cílů z RVP PV: „získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci“, „rozvoj tvořivosti (řešení problémů)“, „rozvoj fyzické zdatnosti“ a „rozvoj komunikativních dovedností“. Děti by také měly zvládnout počítat do 6 a dokázat vytvořit skupiny o správném počtu.

Plán: Jedná se o pohybovou hru, ale zároveň hru v roli realizovanou v rovině alterace. Děti hrají v maskách, jež si vyrobily a stanou se z nich lišky, které běhají po lese mezi stromy. Na signál učitelky (tlesknutí) a vyřknutí počtu od 1 do 6, děti rychle utvoří skupinu podle daného počtu a vytvoří tím lišky v doupatech. Po zkontrolování děti běhají dál a zase se určí jiný počet lišek v doupatech. Pokud některé lišky nevytvoří daný počet, zkusí to v dalším kole.

Realizace: Většina dětí (kromě dvou) si dala na obličej masky. Po vysvětlení pravidel se začalo s hraním. Počty byly určovány od 2 do 5. Děti si samy vymyslely, že budou chodit „po čtyřech“, ale nechtěly všechny, tudíž jsem nechala rozhodnutí o stylu pohybu na nich.

Reflexe: Děti se díky vyrobeným maskám lišek vžily do role a více je hra bavila. Dva chlapci si masku na obličej dávat nechtěli a tak k tomu nebyly nuceni, mohli hrát bez ní. Pro některé, především malé děti byl problém s pochopením pravidel i s vytvářením skupin, protože nedokázaly tak rychle reagovat, jako velké děti, které umí i lépe počítat. Větší děti ale hru zvládaly včetně počítání do 5. Také byly ohleduplné v tom, že si malé braly do skupin k sobě. Fyzickou zdatnost si děti dostatečně procvičily jak volnou chůzí, tak chůzí po kolenou „po čtyřech“.

2.3.16 VAŘENÍ VEČEŘE⁸

Cíl: Cílem aktivity je umět poznat počáteční písmena ve slovech – „osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení a psaní“ (RVP PV, s. 17).

Motivace: „Všechno dopadlo dobře. Budulínek, babička i dědeček už jsou zpátky doma a všichni mají po tak náročném dni velký hlad. Pomůžete jim uvařit večeři?“

Plán: Děti mají za úkol nosit „potraviny“ z dětské kuchyňky, které začínají na písmena slova *POKRM*. Postupně jim paní učitelka písmena říká a podle toho děti potraviny nosí a dávají je do společného hrnce.

⁸ Upraveno podle aktivity na s. 120 z knihy: AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.

Realizace: Část dětí z kuchyňky věci nosily a dávaly je do společné mísy, která byla položena u učitelky. Pro některé byla pravidla příliš složitá. Písmena byla zprvu říkana postupně, ale v průběhu hry se do mísky dávaly potraviny začínající na všechna písmena z daného slova.

Reflexe: Tato hra nebyla příliš vhodná do smíšené třídy, pro 3-4,5leté děti byla příliš složitá a v kuchyňce si spíš hrály, než hledaly. Ale opět to tak nebylo u všech. Některé malé děti aktivně běhaly a nosily různé potraviny, i když nezačínaly na správná písmena. 5-6leté děti hru zvládaly dobře a 3 z nich věci nenosily, ale seděly u mísy a kontrolovaly, zda se do ní dávají správné. V roli kontrolora byla i učitelka. Daný cíl byl tedy splněn pouze částečně – podařilo se ho splnit pouze u starších dětí. Vzhledem k tomu, že cíl podle RVP PV určoval, že aktivita má předcházet čtení a psaní, bylo to takto v pořádku. Potravin v kuchyňce se našlo hodně a naplnila se celá mísa. Nakonec jsme všichni „jako“ ochutnali.

2.3.17 ZHODNOCENÍ CELÉHO VZDĚLÁVACÍHO BLOKU

Cíl: Cílem je umět tvořit věty jednoduché i souvětí. V RVP PV je tento cíl definován jako „rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností produktivních (mluvního projevu a vyjadřování)“. Děti dovedou poslouchat druhého a respektovat, když mluví někdo jiný, tj. „seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému“ (RVP PV, s. 23).

Plán: S dětmi si v komunikačním kruhu shrneme celé téma, připomeneme jednotlivé činnosti a aktivity a děti mají říkat, co se jim nejvíce líbilo/nelíbilo, povedlo/nepovedlo. Aby si děti neskákaly do řeči, je dobré použít nějaký předmět, který si postupně předávají a všichni dodržují pravidlo „Kdo má předmět, mluví. Kdo ho nemá, je potichu.“

Realizace: Po dokončení všech činností jsme si s dětmi sedli do komunikačního kruhu a říkali si, co se nám nejvíce za celý týden líbilo a co nejmíň. Abychom si neskákaly do řeči, použili jsme plyšové zvířátko, které jsme si postupně předávali.

Reflexe: Děti se vyjadřovaly hezky a k potěšení pedagoga se ve svých hodnoceních neopakovaly. Příliš nebyly slyšet stejné odpovědi, jež řekl ten první nebo druhý, ale každý mluvil sám za sebe. U některých aktivit byly reakce půl na půl, někdo hodnotil kladně, někdo záporně. To se stalo např. u aktivity „*Jak se Budulínek cítil?*“. V mnoha se ale většina shodla:

- a) nejvíce se líbilo – *Na Budulínky v domečkách* (s kroužky), *Zhudebnění a hraní babiččiny a dědečkovy písničky* (zejména se opakovalo hraní na bubínky), *Stavba Budulínkova pokojíčku* a *Cesta Budulínka do liščího doupěte*. Také jedna holčička zmínila, že se jí nejvíc líbilo, že „*se pořád hrálo s jednou pohádkou*“ a jeden chlapeček „*že jsme vyráběli stromy a bubínky*“.
- b) nelíbilo – běhání za liškou (paní učitelkou) v lese mezi stromy a *Na Budulínky v domečkách* (varianta, kde děti dělaly domečky svými těly). Občas také děti zmínily nějaké činnosti, že se jim nelíbily, protože jim to nešlo. Šlo zejména o *Stromy v lese* a *Vaření večere*.

Jak je vidět v předchozích větách, o několika aktivitách se děti vůbec nezmínily, což ale nebylo vadou, možná si je ani nepamatovaly, jelikož jich bylo za celý týden hodně.

Vyzkoušením dramatických, výtvarných a literárních aktivit v této části se povedlo děti dobře seznámit s pohádkou O Budulínkovi. Většinou se dařilo plnit cíle jednotlivých aktivit, jen u některých se stalo, že ne zcela. Dětem i učitelce dal tento projekt mnoho nových zkušeností a dovedností. Fotografie z realizace projektu se nachází v Příloze 5, na konci této práce.

ZÁVĚR

Zařazení dramatické výchovy a aktivit s ní souvisejících do předškolního vzdělávání zpestřuje dětem vzdělávací řízenou činnost a zároveň si pomocí jí osvojují základní společenská pravidla. K tomu samozřejmě pomáhá i práce s literárním textem, který je hlavní oporou aktivit v této práci. Důležitá je provázanost teorie s praktickými činnostmi. Bez znalosti teorie by bylo obtížné kvalitně realizovat aktivity s dětmi. Účelem práce tedy bylo, aby se dobře vymežila teorie všech oblastí, do nichž zkušené aktivity patří a také aby bylo možné zjistit, jak lze tyto oblasti promítnout do různých aktivit v mateřské škole.

Cíl bakalářské práce, především výzkumu v empirické části, spočíval v tom, aby byly děti dostatečně a podrobně seznámeny s lidovou pohádkou O Budulínkovi a poučením v ní. Použity k tomu byly především metody a techniky dramatické výchovy. Nechyběly ale ani aktivity z oblasti výtvarné a literární. Díky aktivitám, které probíhaly v průběhu celého týdne, lze konstatovat, že děti pohádku dobře znají a také pochopily poučení v ní, a to, že nesmí otevírat dveře cizím lidem. Hlavní cíl projektu se tedy podařilo naplnit. Současně se povedlo zlepšit komunikaci a spolupráci mezi dětmi ve zkoumané skupině. Většinu aktivit děti zvládaly bez obtíží, některé musely být pro menší děti, ale i někdy pro celou skupinu, upraveny či zjednodušeny. Tyto úpravy se uvádí v popisu průběhu. Všechny aktivity tohoto projektu byly vyzkoušeny a byl jim věnován dostatečný čas a prostor. Nikdy nebyly děti nuceny aktivitu provádět, ale díky vhodnému motivování se do nich zapojovaly skoro všechny, až na malé výjimky. Podstatné bylo vždy po realizaci zhodnotit danou činnost či aktivitu. Po skončení celého projektu proběhlo také zhodnocení celého vzdělávacího bloku.

Propojením dramatické, výtvarné a literární výchovy lze děti dostatečně všestranně rozvíjet, o čemž se můžeme přesvědčit právě v této bakalářské práci.

RESUMÉ

Bakalářská práce je zaměřena na dramatické a výtvarné aktivity s jednou lidovou pohádkou, konkrétně s pohádkou O Budulínkovi. Zabývá se možnostmi práce s ní a zjišťuje, jaký vliv má věk dětí při volbě a realizaci různých aktivit a her. V teoretické části jsou s oporou o odborné zdroje a zkušenosti z několikaleté pedagogické praxe autorky textu popsány a vysvětleny všechny oblasti, které se promítnou v části empirické. Těmi oblastmi je převážně dramatická, výtvarná a literární výchova a metody těchto výchov, ale také charakteristika dítěte předškolního věku.

V empirické části je zpracován projekt, jehož cílem je pomocí dramatických aktivit seznámit děti s dějem, hlavní zápletkou a poučením v pohádce. Projekt je vyzkoušen v jednom týdnu v rámci dopoledních řízených činností s dětmi předškolního věku. Třída mateřské školy, v níž několik let učím a která s projektem pracovala, je věkově heterogenní – dochází do ní 3-6leté děti.

SUMMARY

The main focus of this bachelor's thesis is on a dramatic and art activities with the one folk story, specifically with the fairy tale story "About Budulínek". It looks into the working options with it and discovers what sort of influence has the children's age on choosing and practising different activities and games. The theoretical part is written with support of specialized sources (literature, web pages, pedagogical journal etc.) as well as getting experience from several years of pedagogical work practise. With use of these all areas have been described and explained and subsequently are reflected in the empiric part. Those areas are mainly dramatic, art and literary subjects and educational methods of these, but also the child's characteristics at preschool age.

The empiric part is focusing on the project work and the aim of this project is to get children to understand the story, the main plot and learning a lesson from it by introducing dramatic activities to them. This project has been put into practise for a week within morning's guided activities with children at preschool age. Nursery class, where I have been teaching for some years already and which worked on this project with me, is heterogeneous at age – there are 3-6year old children altogether in one class.

SEZNAM LITERATURY

ALLEN, K. Eileen a Lynn R. MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. Vyd. 2. Přeložila Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál, 2005, c2002. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7367-055-0.

AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.

BEČVÁŘOVÁ, Ivana. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi: netradiční činnosti pro předškolní a školní věk*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0906-5.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

DORANCE, Sylvia. *Co si dneska vytvoříme?: výtvarné nápady pro mateřské školy*. Ilustroval Annie BEAUMONT. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-481-6.

JUKLÍČKOVÁ-KRESTOVSKÁ, Zdeňka, a kol. *Pohybové hry dětí předškolního věku: učebnice pro 2. - 4. ročník střední pedagogické školy, studijní obor Učitelství pro mateřské školy a pomocné knihy pro učitelky mateřských škol*. 2. vyd. Praha: SPN, 1987. Učebnice pro střední školy.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7367-171-9.

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: IPOS, 1998. ISBN 80-7068-103-9.

MACHOLDOVÁ, Taťjana a Jan NEJEDLÝ. *Pohádkové tvoření*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-987-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-0870-6.

OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2018.

TĚTHALOVÁ, Marie. Věkově smíšené třídy dětem svědčí: rozhovor s Mgr. Ludmilou Šprachtovou. *Informatorium 3-8: časopis pro mateřské školy a školní družiny*. 2015, č. 3, s. 8-11. ISSN 1210-7506.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1.

VEBEROVÁ, Eva. *Soubor textů k literární výchově v mateřské škole*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. Pomocné knihy pro žáky SŠ.

WARNER, Penny. *6x25 her rozvíjejících schopnosti a dovednosti dítěte*. Praha: Portál, 2005. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 80-7178-902-x.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Adamusova-rybka [online]. Procvičujme a trénujme s rodiči. [Cit. 21. 1. 2021] Dostupné z: <http://adamusova-rybka.websnadno.cz/Procvicujme-a-trenujme-s-rodici.html>

Fler.cz (kreativní svět), 2017 [online]. Pohádkové pexeso – Budulínek. [Cit. 21. 1. 2021] Dostupné z: <http://fler.cz/zbozi/pohadkove-pexeso-budulinek-9103725>

i-creative.cz (magazín o kreativním tvoření), 2008 [online]. Karnevalové masky – šablony k vytisknutí. [Cit. 14. 3. 2021] Dostupné z: <https://www.i-creative.cz/wp-content/uploads/2012/02/lis.jpg>

Pinterest [online]. Budulínek – pin 633881716297152329. [Cit. 21. 1. 2021] Dostupné z: <http://cz.pinterest.com/pin/633881716297152329/>

Homemade packing tape drum - Child's Play Music - YouTube. *YouTube* [online]. Copyright © 2021 Google LLC [cit. 27. 1. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-COHNyFTOnc&t=141s>

TABULKY

Tabulka 1 - Shrnutí aktivit

Název aktivity	Typ aktivity	Cíle aktivity
Hledání poučení v pohádce	Dramatická hra (v roli)	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými. • Zvládnout vyhledat a pojmenovat poučení v pohádce.
Na Budulínky v domečkách	Dramatická hra (v roli)	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj fyzické zdatnosti, pohybových schopností, zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky a ovládání pohybového aparátu. • Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému. • Procvičit si běh s vyhýbáním a orientaci v prostoru třídy.
Na lišky v doupatech	Dramatická hra (v roli)	<ul style="list-style-type: none"> • Získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci. • Rozvoj tvořivosti (řešení problémů). • Rozvoj fyzické zdatnosti. • Rozvoj komunikativních dovedností. • Zvládnout počítat do 6 a dokázat vytvořit skupiny o správném počtu.
Stavba Budulínkova pokojíčku	Dramatická aktivita	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – komunikovat a spolupracovat ve skupině. • Vytváření prosociálních postojů (rozvoj tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.). • Dokázat se domluvit při společné činnosti a respektovat názor druhých.
Jak se Budulínek cítil	Dramatická aktivita	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj produktivních jazykových dovedností (mluvního projevu). • Rozvoj schopnosti vytvářet citové vztahy a prožívat je. • Rozvoj schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity a prožitky. • Popsat vlastní pocity. • Zdokonalování hmatového vnímání a poznávání předmětů z přírody.
Vaření večere	Dramatická aktivita	<ul style="list-style-type: none"> • Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení a psaní. • Umět poznat počáteční písmena ve slovech.
Stromy v lese	Dramatická aktivita	<ul style="list-style-type: none"> • Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu.

		<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vyzkoušet si pomocí zraku pozorovat a vnímat své okolí a poznat některé stromy.</i> • <i>Rozvoj paměti a pozornosti.</i>
Hrášek pro Budulínka	Tvořivá (výtvarná) činnost	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky.</i> • <i>Rozvoj kooperativních dovedností.</i> • <i>Vyzkoušet si vymodlovat kulatý tvar.</i>
Barvení stromů	Tvořivá (výtvarná) činnost	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj tvořivosti (tvořivého sebevyjádření).</i> • <i>Rozvoj kooperativních dovedností.</i> • <i>Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu.</i> • <i>Dokázat se domluvit, jak daný výrobek bude vypadat a jak se bude vytvářet.</i>
Výroba bubínků	Tvořivá (výtvarná) činnost	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj tvořivosti (tvořivého sebevyjádření).</i> • <i>Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností.</i> • <i>Zvládnout vyzdobit bubínek podle své fantazie.</i>
Výroba masek lišek	Tvořivá (výtvarná) činnost	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj tvořivosti (tvořivého sebevyjádření).</i> • <i>Rozvoj kooperativních dovedností.</i> • <i>Rozvoj komunikace.</i> • <i>Dokázat se domlouvat při půjčování výtvarných materiálů.</i>
První četba	Práce s literárním textem	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění).</i> • <i>Seznámení s textem.</i> • <i>Vnímat čtený text a dokázat odpovědět na otázky k němu.</i>
Skládání děje pohádky	Práce s literárním textem	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj verbální i neverbální formy sdělení.</i> • <i>Rozvoj paměti a pozornosti.</i> • <i>Dokázat složit děj pohádky podle posloupnosti.</i>
Zhudebnění a hraní babiččiny a dědečkovy písničky	Práce s literárním textem	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj zájmu o další různé formy sdělení (hudební).</i> • <i>Rozvoj paměti</i> • <i>Rozvoj řečových a jazykových dovedností.</i> • <i>Vyzkoušet si zhudebnit a zrytmizovat opakující se části textu – písničku.</i>
Popletená pohádka	Práce s literárním textem	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností.</i> • <i>Dokázat vnímat a naslouchat textu a pracovat s chybami v něm (odhalit je a opravit).</i>

Zhodnocení celého vzdělávacího bloku	Komunikační činnost	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností produktivních (mluvního projevu a vyjadřování).</i> • <i>Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému.</i> • <i>Umět tvořit věty jednoduché i souvětí.</i> • <i>Poslouchat druhého a respektovat, když mluví někdo jiný.</i>
Cesta Budulínka do liščího doupěte	Pohybová aktivita	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky (překonávání překážek).</i> • <i>Rozvoj fyzické zdatnosti“ a „osvojení si poznatků o těle a jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě.</i> • <i>Rozvoj kooperativních dovedností.</i> • <i>Zvládnout spolupracovat s ostatními při vytvoření překážkové dráhy a vyzkoušet si její překonání.</i>

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Pohádka O Budulínkovi

O Budulínkovi⁹

Byl jeden dědeček a jedna babička a ti měli Budulínka. Dědeček a babička chodili do práce a Budulínek býval sám doma. Babička mu říkala:

„Bud' hodný, Budulínku, hraj si hezky a nikomu neotvírej! Tam v troubě máš hrášek.“
Budulínek si hrál. Potom dostal hlad a dal se do hrášku. Najednou přišla liška a prosila:

„Budulínku, dej mi hrášku,
povozím tě na ocásku!“

Budulínek že nedá. Ale liška prosila:

„Budulínku, dej mi hrášku,
povozím tě na ocásku!

Pojedeme po lavici,
pojedeme po světnici.“

Budulínek se najedl hrášku už dost a ještě mu zbylo. Otevřel lišce, přistrčil jí talířek a povídá: „Na a jez!“

Liška hrášek snědla, vzala Budulínka na ocásek a vozila ho po lavici, vozila ho po světnici, pak s ním vyběhla na silnici, že silnice do polí, z polí do lesa a tam šup do liščí díry!

Dědeček s babičkou přišlo domů a hledali Budulínka. Hledali, hledali, ale nenašli. Babička plakala, naříkala a jen svého Budulínka pořád volala. Když to dědeček viděl, vzal s hřebíku housličky, babičce dal bubínek a šli do světa hledat Budulínka.

Šli a šli, až přišli do lesa k liščí díře. Poslouchají a zdá se jim, že tam pláče Budulínek. Dědeček honem naladil housličky, babička si připravila bubínek a už oba spustili písničku:

Máme doma housličky
a pěkný bubínek;
jsou tam čtyři lištičky,
pátý Budulínek.“

Jak to stará liška v díře uslyšela, řekla mladé lišce: „Jdi a řekni mu, ať nehraje, že mě bolí hlava!“

⁹ VEBEROVÁ, Eva. *Soubor textů k literární výchově v mateřské škole*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. Pomocné knihy pro žáky SŠ.

Mladá liška vystrčila hlavičku, ale dědeček ji chňapl a šup s ní do pytle! A zase hráli:

„Máme doma housličky
a pěkný bubínek;
jsou tam teď tři lištičky,
čtvrtý Budulínek.“

Stará liška poslala druhou lištičku: „Jdi, ať nehraje, že mě bolí hlava!“

Druhá liška vystrčila hlavičku, ale dědeček ji chňapl a šup s ní do pytle! A zase hráli:

„Máme doma housličky
a pěkný bubínek;
jsou tam teď dvě lištičky,
třetí Budulínek.“

Stará liška poslala třetí lištičku: „Jdi, ať nehraje, že mě bolí hlava!“

Třetí liška vystrčila hlavičku, ale dědeček ji chňapl a šup s ní do pytle! A už zase hrál:

„Máme doma housličky
a pěkný bubínek;
je tam jedna lištička,
a náš Budulínek.“

Stará liška se rozzlobila: „Jsou to nezvedené děti, všechny tam zůstaly! Půjdu tam raději sama.“

Jak vystrčila z díry hlavu, dědeček ji chňapl, vstrčil ji do pytle a pytel zavázal. Potom vytáhl Budulínka. Budulínek plakal a sliboval, že už nikdy nebude neposlušný. Dědeček a babička mu to odpustili samou radostí, že zase mají svého Budulínka.

Pytel s liškami hodil dědeček na zem. Našel si prut a liškám vyprášil kožichy. Potom pytel rozvázal a pustil lišky ven. Ty utíkaly!

b) nižší počet ¹¹

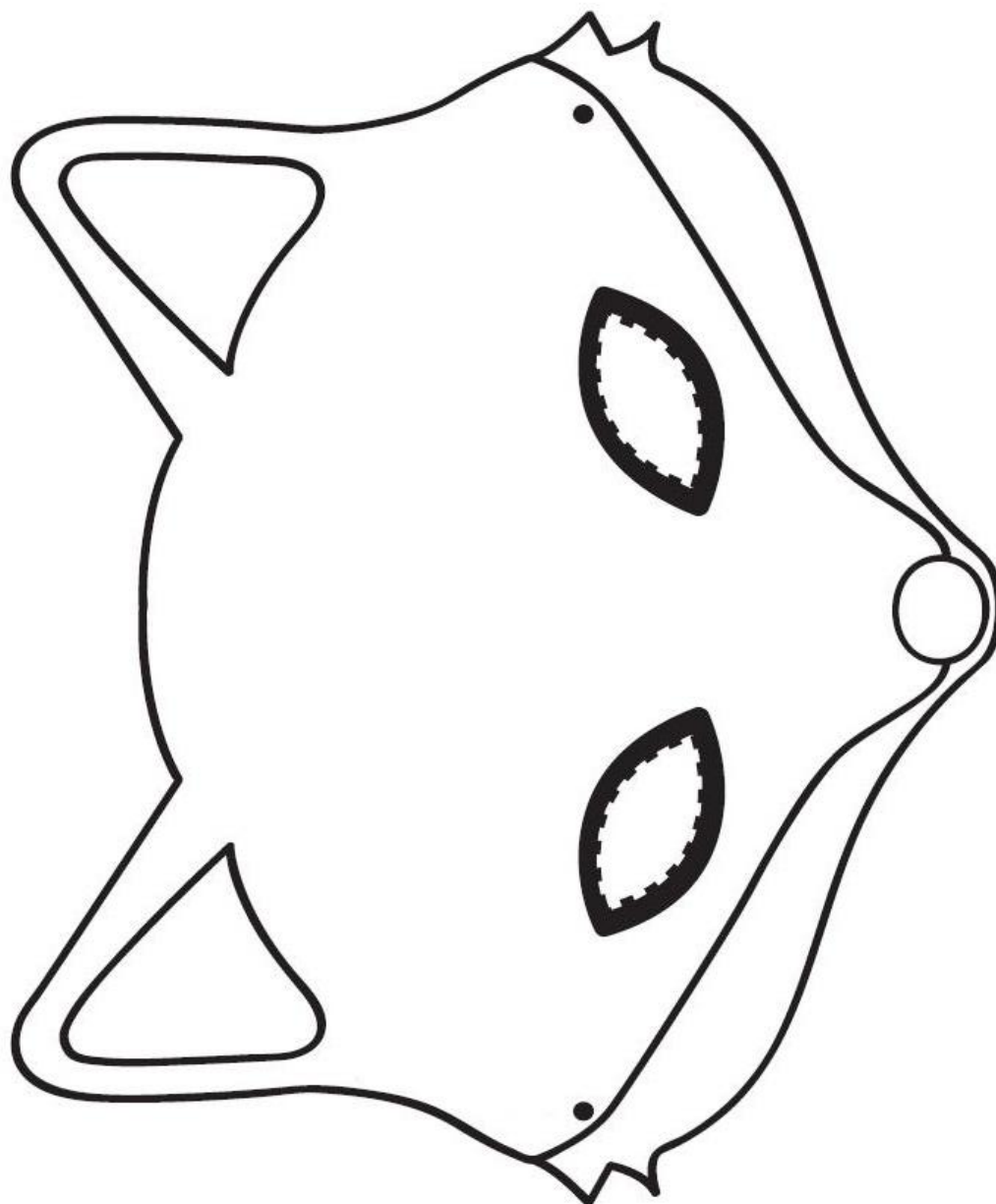
¹¹ Adamusova-rybka [online]. Procvičujeme a trénujeme s rodiči. [Cit. 21. 1. 2021] Dostupné z: <http://adamusova-rybka.websnadno.cz/Procvicujeme-a-trenujeme-s-rodici.html>

c) nejnižší počet¹²

¹² Pinterest [online]. Budulínek – pin 633881716297152329. [Cit. 21. 1. 2021] Dostupné z: <http://cz.pinterest.com/pin/633881716297152329/>

Příloha 3 – Šablona na masku lišky¹³

i-creative.cz

¹³ *i-creative.cz (magazín o kreativním tvoření)*, 2008 [online]. Karnevalové masky – šablony k vytisknutí. [Cit. 14. 3. 2021] Dostupné z: <https://www.i-creative.cz/wp-content/uploads/2012/02/lis.jpg>

Příloha 4 – Pohádka O Budulínkovi s chybami (tučně vytištěné)

O Budulínkovi

Byl jeden dědeček a jedna babička a ti měli Budulínka. Dědeček a babička chodili do práce a Budulínek býval sám doma. **Sestřička** mu říkala: „Bud' hodný, Budulínku, hraji si hezky a nikomu neotvírej! Tam v troubě máš **řízek**.“ Budulínek si hrál. Potom dostal hlad a dal se do hrášku. Najednou přišla liška a prosila: „Budulínku, dej mi hrášku, povozím tě na ocásku!“ Budulínek že nedá. Ale liška prosila: „Budulínku, dej mi hrášku, povozím tě na ocásku! Pojedeme po lavici, pojedeme po světnici.“

Budulínek se najedl hrášku už dost a ještě mu zbylo. Otevřel lišce, přistrčil jí talířek a povídá: „Na a jez!“ Liška hrášek snědla, vzala Budulínka na **vozik** a vozila ho po lavici, vozila ho po světnici, pak s ním vyběhla na silnici, že silnice do polí, z polí do lesa a tam šup do liščí díry! Dědeček s babičkou přišli domů a hledali Budulínka. Hledali, hledali, ale nenašli. Babička plakala, naříkala a jen svého Budulínka pořád volala. Když to dědeček viděl, vzal s hřebíku housličky, babičce dal bubínek a šli do světa hledat Budulínka.

Šli a šli, až přišli do **města** k liščí díře. Poslouchají a zdá se jim, že tam pláče Budulínek. Dědeček honem naladil housličky, babička si připravila **kytaru** a už oba spustili písničku: „Máme doma housličky a pěkný bubínek; jsou tam čtyři lištičky, pátý Budulínek.“

Jak to stará liška v díře uslyšela, řekla mladé lišce: „Jdi a řekni mu, ať nehraje, že mě bolí hlava!“ Mladá liška vystrčila hlavičku, ale dědeček ji chňapl a šup s ní do pytle! A zase hráli: „Máme doma housličky a pěkný bubínek; jsou tam teď tři lištičky, čtvrtý Budulínek.“

Stará liška poslala **Budulínka**: „Jdi, ať nehraje, že mě bolí hlava!“ Druhá liška vystrčila hlavičku, ale dědeček ji chňapl a šup s ní do pytle! A zase hráli: „Máme doma housličky a pěkný bubínek; jsou tam teď dvě lištičky, třetí Budulínek.“

Stará liška poslala třetí lištičku: „Jdi, ať nehraje, že mě bolí hlava!“ Třetí liška vystrčila hlavičku, ale dědeček ji chňapl a šup s ní do pytle! A už zase hráli: „Máme doma housličky a pěkný bubínek; je tam jedna lištička, a náš Budulínek.“

Stará liška se rozzlobila: „Jsou to nezvedené děti, všechny tam zůstaly! Půjdu tam raději sama.“ Jak vystrčila z díry hlavu, dědeček jí **dal další talířek hrášku**, vstrčil ji do pytle a pytel zavázal. Potom vytáhl Budulínka. Budulínek plakal a sliboval, že už **vždycky všem dveře otevře**. Dědeček a babička mu to odpustili samou radostí, že zase mají svého Budulínka. Pytel s liškami hodil dědeček na zem. Našel si prut a liškám vyprášil kožichy. Potom pytel rozvázal a pustil lišky ven. Ty utíkaly!

Příloha 5 – Fotografie z realizace projektu s dětmi

Stavba Budulínkova pokojíčku

Hotový pokojíček

Na Budulínky v domečkách – 1. verze

Na Budulínky v domečkách – 2. verze

Barvení stromů

Stromy v lese

Cesta Budulínka do liščího doupěte

Jak se Budulínek cítil?

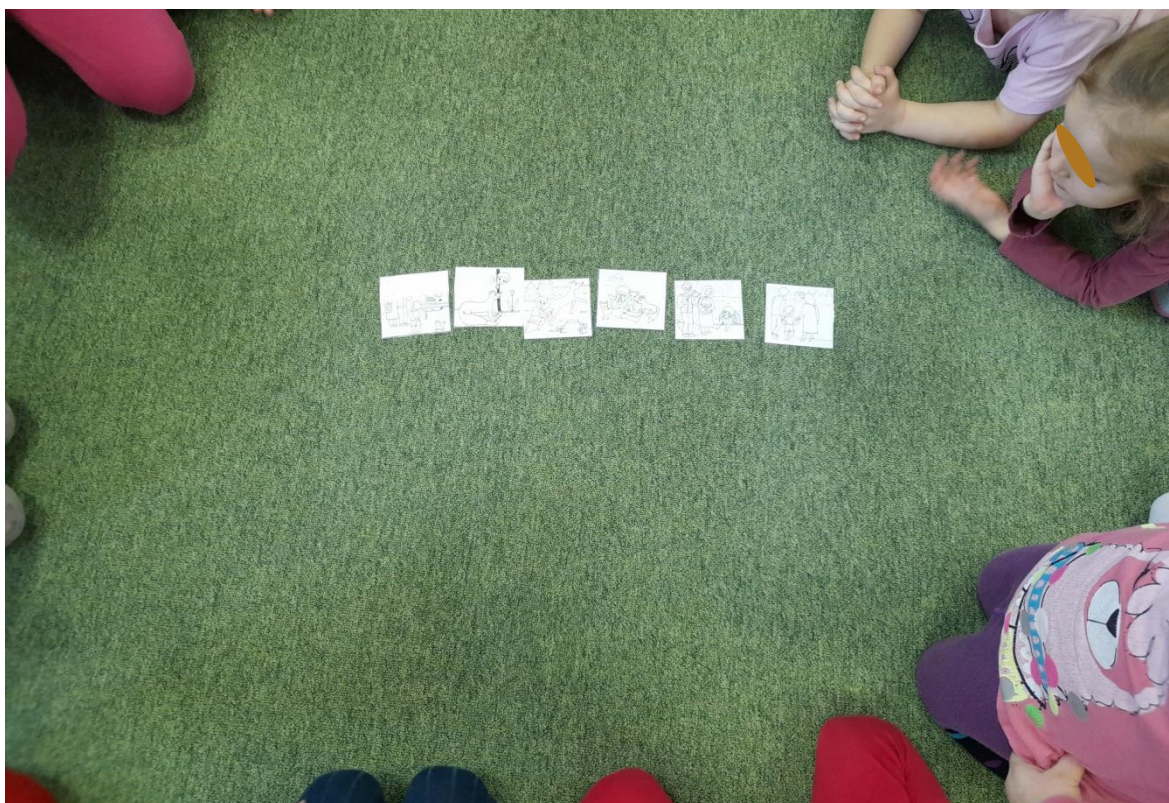
Výroba bubínků

Hraní na bubínky

Skládání děje pohádky

Děti v maskách lišek

Na lišky v doupatech

